

Bulletin Slovenskej zoologickej spoločnosti pri SAV 2/2020

Obsah

V. Kubovčík: Pripravované aktivity SZS v roku 2020.....	1
Členská základňa SZS a úhrada členských poplatkov.....	1
J. Cfbik: Ekologická exkurzia do Dunajskej delty.....	2
<i>algd</i> : Od meruôsmeho po digitálnu éru: Rozpomienky zoológa minulého storočia.....	5
<i>algd</i> : Aequinoxiálne hundranie z domáceho väzenia (Covid-19).....	12
V. Kubovčík: Začiatok konca školského vzdelávania u nás a v západnej civilizácii?.....	15
I. Baláz: História výskumov kliešťov na území Česka a Slovenska do roku 2000 (Predstavujeme nové publikácie).....	18
Zoológia 2020.....	19
Nová zoologická literatúra.....	19
Exkurzia Biotopy Európy: Dunajská delta.....	21
Prihláška do SZS.....	22

* * *

Pripravované aktivity SZS v roku 2020

V roku 2020 sa bude SZS opäť podieľať na príprave niekoľkých akcií, či už ako hlavný organizátor alebo ako spoluorganizátor. Tu uvádzame ich stručný prehľad, o podrobnostiach vás budeme včas informovať.

Budeme veľmi radi, ak aj členovia spoločnosti prídu s návrhmi ďalších podujatí, o ktoré by mali záujem a ktoré by mohla SZS v budúcnosti organizovať.

Vladimír Kubovčík
Katedra biológie a všeobecnej ekológie
Fakulta ekológie a environmentalistiky
Technická univerzita vo Zvolene
e-mail: kubovcik@tuzvo.sk

Aqua vita a ďalší organizátori „Slovenské vážkarske stretnutie 2020“

19. až 21. jún 2020, Varín a okolie, hlavný organizátor Dušan Šácha

Lubomír Panigaj a Barbora Mikitová „XIII. Lepidopterologické kolokvium“

september – október 2020, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach

SZS a ďalší organizátori „Zoológia 2020“

kongres zoológov spojený s valným zhromaždením SZS, 19. až 20. november 2020, Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, akcia platená (zľava pre členov SZS)

* * *

Členská základňa SZS a úhrada členských poplatkov

K **1. januáru 2020** má Slovenská zoologická spoločnosť pri SAV **91 členov**, z ktorých je **79 riadnych** a **12 čestných**. Čestnými členmi spoločnosti sú Dušan Cyprich, Alexander Dudich, Zora Feriancová-Masárová, Karol Hensel, Ladislav Jedlička, Branislav Matoušek, Martin Novacký, Ivan Országh, Jan Pinowski, Jozef Sládek, Andrej Stollmann a Marian Vranovský. Eugene K. Balon, zosnulý v roku 2013, Lubomír Brtek a Jaroslav Svatoň, zosnulí v minulom roku, boli tiež čestnými členmi spoločnosti.

Prosíme členov SZS o úhradu členských príspevkov za aktuálny rok 2020 a vyrovnanie prípadných nedoplatkov za uplynulé roky. Predsedníctvo SZS v tomto roku vyhodnotí platenie členských príspevkov a pristúpi k príprave návrhov na vylúčenie členov spoločnosti, ktorí členské príspevky neuhradili za viac ako 2 roky (čl. 5 ods. 2 písm b) Stanov SZS) a nepotvrdia tak svoj záujem o pokračovanie členstva v SZS. Návrhy budú predložené na schválenie valnému

zhromaždeniu SZS, ktoré sa bude konať v novembri t.r. v rámci kongresu „Zoológia 2020“ v Košiciach. Zároveň upozorňujeme, že zvýhodnený kongresový poplatok na tento pripravovaný kongres si budú môcť uplatniť len členovia spoločnosti s uhradeným členským poplatkom za rok 2020 a bez nedoplatkov za predošlé roky.

Pri uhrádzaní členského poplatku zaplaťte príspevok vo výške 10,- €/rok na účet SZS vedený vo FioBanke. Do správy pre prijímateľa uveďte **meno a priezvisko** a „**SZSrok(-y) za ktoré členské hradíte**“. Číslo účtu SZS vo formáte IBAN je

SK73 8330 0000 0022 0137 6337

Všetci záujemcovia o členstvo v SZS sú vítaní! Každý sa môže stať členom spoločnosti. V prípade záujmu vyplňte 1-krát prihlášku (nájdete ju na konci každého bulletinu) a zašlite ju poštou alebo naskenovanú e-mailom na adresu predsedu SZS:

Vladimír Kubovčík, predseda SZS
Fakulta ekológie a environmentalistiky
Technická univerzita vo Zvolene
T. G. Masaryka 20117/24
960 53 Zvolen
kubovcik@tuzvo.sk

Vopred Vám za úhradu členských poplatkov ďakujeme!

predsedníctvo SZS

Prehľad platieb členských poplatkov členov SZS v rokoch 2016 až 2020 (stav k 1. 6. 2020; uhradené poplatky za roky 2012 až 2015 nie sú uvedené; za roky 2012 až 2015 nie sú evidované žiadne nedoplatky členského)

Meno	Priezvisko	od roku	členský poplatok za rok *					2020
			2016	2017	2018	2019	2020	
Michal	Ambros	2012	10	10	10	10	10	10
Gabriela	Augustiničová	2012	-10	-10	-10	-10	-10	10
Peter	Bačkor	2012	10	10	10	10	-10	10
Ivan	Baláž	2012	10	10	10	10	10	10
Danica	Božová	2013	10	-10	-10	-10	-10	10
Ludmila	Černecká	2012	10	10	10	10	-10	10
Helena	Čičková	2015	10	-10	-10	-10	-10	10
Marek	Čiliak	2014	10	10	10	10	10	10
Stanislav	David	2013	10	-10	-10	-10	-10	10
Miroslav	Demko	2012	10	10	10	-10	-10	10
Tomáš	Derka	2012	10	10	10	10	10	10
Daniela	Dobříková	2019					10	10
Katarína	Dvořáčková	2016	10	10	-10	-10	-10	10
Marek	Dzurenko	2016	10	10	10	-10	-10	10
Jakub	Fedorčák	2015	10	10	10	10	10	10
Tomáš	Flajs	2018				10	10	10
Valerián	Franc	2017		10	-10	-10	-10	10
Miroslav	Fulin	2012	10	10	10	10	10	10
Nela	Gloríková	2013	10	10	10	-10	-10	10
Katarína	Gregušová	2015	10	-10	-10	-10	-10	10
Nuno	Guimarães	2019					10	10
Juraj	Hajdú	2017		10	-10	-10	-10	10
Jozef	Halgoš	2012	-10	-10	-10	-10	-10	10
Vladimír	Hemala	2017		10	10	-10	-10	10

Meno	Priezvisko	od roku	členský poplatok za rok *				
			2016	2017	2018	2019	2020
Martin	Hromada	2015	10	10	-10	-10	10
Veronika	H. Sládkovičová	2017		10	10	10	10
Peter	Juhas	2012	10	10	10	10	10
Michal	Kalaš	2020					10
Ján	Kadlečík	2012	10	10	10	10	10
Jakub	Kamenišťák	2013	10	10	10	10	10
Dušan	Karaska	2012	-10	-10	-10	-10	-10
Matej	Kautman	2013	-10	-10	-10	-10	-10
Ján	Kautman	2012	10	10	-10	-10	-10
Jozef	Klembara	2012	10	10	10	10	10
Peter	Klimant	2012	10	10	10	10	10
Ľudovít	Kocian	2012	10	10	10	10	10
Stanislav	Korenko	2012	-10	-10	-10	-10	-10
Martin	Korňan	2012	10	10	10	10	10
Vladimír	Kováč	2012	10	10	10	-10	-10
Anna	Kozáková	2014	10	10	10	10	10
Peter	Krišovský	2012	10	10	10	-10	-10
Anton	Krištín	2012	10	10	10	10	10
Iľja	Krno	2012	10	10	10	10	10
Lucia	Kršková	2012	10	-10	-10	-10	-10
Vladimír	Kubovčík	2012	10	10	10	10	10
Ján	Kulľan	2012	10	10	10	10	10
Zuzana	Lehká	2018				10	10
Peter	Lešo	2013	10	10	10	-10	-10
Andrea	Lešová	2019					10
Peter	Lindtner	2016	10	10	10	10	10
Barbara	Mangová	2017		10	10	10	10
Peter	Manko	2012	10	10	10	10	10
Peter	Maršalek	2019					10
Peter	Mikulčík	2012	10	10	10	10	10
Tomáš	Najer	2015	-10	-10	-10	-10	-10
Jozef	Oboňa	2012	10	10	10	10	10
Ján	Obuch	2012	10	10	10	10	10
Ladislav	Pekárik	2012	10	10	10	-10	-10
Viera	Peterková	2012	-10	-10	-10	-10	-10
Michal	Rendoš	2019					10
Roman	Rozinek	2013	10	10	10	10	10
Ján	Rybár	2012	10	10	10	-10	-10
Dagmar	Sedliaková	2018				10	10
Janka	Schlarmannová	2012	10	10	10	-10	-10
Richard	Schnürmacher	2019					10
Vladimír	Slobodník	2012	10	10	10	-10	-10
Michal	Stanko	2012	10	10	10	10	10
Slavomír	Stašiov	2016	10	10	10	-10	-10
Karol	Šoltís	2018				10	-10
Jerguš	Tesák	2013	-10	-10	-10	-10	-10
Ján	Topercer	2012	10	10	10	-10	-10
Filip	Tulis	2019					10
Marcel	Uhrín	2012	10	10	10	-10	-10
Martin	Vecko	2015	10	10	10	10	10
Vladimír	Vician	2012	10	10	10	10	10
Vladimír	Vrabec	2017				-10	-10
Lukáš	Záhorec	2013	-10	-10	-10	-10	-10
Peter	Zach	2017		10	-10	-10	-10
Martina	Zigová	2019					10

* Úhrada členského poplatku je vyznačená čiernym písmom ako kladná hodnota. Nedoplatok za niektorý z rokov 2016 až 2019 je vyznačený červeným písmom ako záporná hodnota; doteraz neuhradené členské poplatky za rok 2020 nie sú vyznačené ako nedoplatky. Ak nie je v rokoch 2016 až 2019 uvedená žiadna hodnota, znamená to, že menovaný nebol členom SZS, resp. mu povinnosť platiť členský poplatok nevznikla. V stĺpci „od roku“ je uvedený rok vzniku povinnosti platby členského. V prehľade nie sú uvedení čestní členovia SZS, ktorí členské poplatky nehradia.

Ekologická exkurzia do Dunajskej delty*

Na prelome mesiacov júl a august 2019 sa už tradične uskutočnila ekologická exkurzia do Delty Dunaja, ktorú každoročne organizuje doc. Tomáš Derka v rámci výuky predmetu Biotopy Európy na Katedre ekológie PRÍF

* Upútavku na tohtoročnú plánovanú exkurziu do Dunajskej delty nájdete na konci bulletinu (pozn. red.).

UK. V roku 2019 za dobrodružstvom a novými poznatkami vyrazila v sobotu 20. júla pestrá 18 členná zostava, zložená zo študentov, ale aj ďalších nadšencov divej prírody. Východiskovým bodom exkurzie bolo 100-tisícové rumunské mesto Tulcea, do ktorého sme dorazili po dlhej ceste vlakmi z Bratislavy v nedeľu podvečer. Pondelkové doobedie sa nieslo v znamení nákupov zásob potravín, keďže prvé dni sme mali stráviť úplne mimo civilizácie. Tunajší trh však poskytoval bohatú ponuku čerstvého ovocia, zeleniny či syrov, takže predzásobiť sa pestrou stravou nebol žiaden problém. V poobedných hodinách sme po nafúknutí člnov a krátkej inštrukčiaz konečne vyrazili dolu Tulčianskym ramenom, z ktorého sme ale už po chvíli odbočili do kľudnejších bočných ramien a kanálov. Tie boli v tejto úvodnej fáze ešte pomerne prúdivé a na brehoch porastené mäkkým lužným lesom. Na konci prvého dňa sme zakotvili na brehu jedného z ramien a krátko po rozložení stanov nás zaskočila búrka, hoci podľa pokynov nám v delte hrozil skôr úpal ako dážď.

Príprava na splav v meste Tulcea. O chvíľu zaberieme pádlami... (foto V. Kubovčík).

Hneď od úvodu sme začali aj so spoznávaním tunajšej bohatej fauny. Okrem množstva rybárikov, volaviek, beluší či kormoránov sme mali možnosť pozorovať aj korytnačku močiarnu, ktorá je v týchto končinách ešte pomerne bežným členom miestnej fauny. No a keďže k letu v delte neodmysliteľne patria aj komáre, hneď počas prvej noci sme doslova na vlastnej koži pocítili, čo je to takzvaná „hodina veľkého komára“. Ďalšie dni uprostred delty sa niesli v znamení striedania úzkych kanálov a ramien s rozľahlými priezračnými jazerami. Lužné lesy postupne nahrádzovali porasty trstiny a do našej pomyselnej zbierky pribúdali nové

zaujímavé pozorovania. Už v utorok sme mohli obdivovať prvý krdeľ pelikánov, ibisy či čapličku vlasatú. V stredu to zas boli u nás mimoriadne vzácne rybáre riečne či mladý orliak morský. Po ornitologickej stránke to bol určite najzaujímavejší deň, počas ktorého sme pozorovali aj suverénne najväčší krdeľ pelikánov. Stovky jedincov vytvárali na oblohe nad jedným z množstva jazier úžasné predstavenie a k niekoľkým jedincom sa nám nakoniec podarilo dostať na veľmi blízku vzdialenosť. Nemenej zriedkavé ale boli aj stretnutia s ľuďmi. Okrem viac či menej tradičných miestnych rybárov išlo najmä o turistov na motorových lodiach, pre ktorých sme boli v nafukovacích člnoch niečo ako atrakcia. Rozvoj turizmu v delte je už zrejme nezvratný trend a pocítili sme ho aj vo štvrtok po príchode do dedinky Mila 23. Táto donedávna zaostalá rybárska osada sa pomaly, ale isto mení na turistický rezort s nevkusnými penzióňmi a barmi. Aspoň že jedlo v nej zostáva stále tradičné a tak sme si na obed vychutnali ryby perfektne pripravené miestnymi kuchárkami. Po sýtom obede a doplnení zásob potravín a tekutín sme opäť nasadli do člnov. Krajina okolo nás sa zmenila a mäkké luhy vystriedali plávajúce trstinové ostrovy, tzv. plaury, ktoré lemovali porasty liekien, lekníc či u nás mimoriadne vzácnjej kotvice plávajúcej. Pádlovanie však bolo čoraz namáhavejšie a preto sme sa čoraz viac tešili na zakotvenie na ostrove Letea.

Ostrov Letea (foto V. Kubovčík).

Na ten sme dorazili v piatok podvečer po úmornom pádlovaní proti vetru cez nekonečný kanál, ktorý len pred pár rokmi prepojil rovnomennú dedinku s dunajskými vodami. Všetka tá námaha však napokon stála za to, pretože obec Letea bola jedným zo zlatých bodov celej exkurzie. Na rozdiel od Mily 23 sa v nej

totiž až do dnešných dní zachoval skutočne nefalšovaný obraz tradičného života.

Nefalšovaný obraz tradičného života na ostrove Letea (foto V. Kubovčík).

Hneď pri brehu nás privítal obraz, ktorý je snom snáď každého moderného stredoeurópskeho ochranára – stádo voľne sa pasúcich kráv a koní na rozľahlej stepi s množstvom mokradí a vodného vtáctva. Dych vyrážajúca bola aj samotná dedinka – bez spevnených ciest, ale zato so zachovalou tradičnou architektúrou, všadeprítomnými bocianmi a príjemnými obyvateľmi posedávajúcimi na lavičkách pred chalupami. Jediným menším problémom bolo nájsť dom tunajšieho sprievodcu u ktorého sme mali naplánovanú večeru – ako inak ryby. V sobotu sme sa zobudili obkolesení kravami, na čo sme si už zvykli aj počas predošlých dní, a doobeda sme vymenili člny za iný dopravný prostriedok. Išlo o koče ťahané koňmi, na ktorých sme sa zaviezli do neďalekého Létejského lesa, uprostred ktorého sa nachádzajú početné piesočné duny. Tie boli v čase našej návštevy obsypané červenými plodmi chvojníka dvojklasého. U nás by nám za ochutnanie tejto rastlinky, z ktorej bol izolovaný alkaloid efedrín, pravdepodobne hrozila masťná pokuta, tu však ide o pomerne bežný druh. Ďalšou zaujímavosťou tohto územia, pokrytého prevažne drevinami tvoriacimi tvrdý lužný les, boli zdivené kone – mustangy. Pohľad na ne bol však celkom smutný, pretože kvôli nezmyselnému ohradeniu lesa tunajšími lesníkmi, údajne kvôli jeho ochrane pred domácimi zvieratami, boli už niekoľko týždňov bez prístupu k vode. My sme sa však k nej, respektíve priamo do nej, vybrali opäť v poobedných hodinách a cez malebný kanál Sulimanca sme sa preplavili do Kilijského ramena Dunaja, tvoriaceho

hranicu s Ukrajinou. Zakotvili sme napokon v dedine Periprava, v ktorej sme si konečne užili trochu komfortu v turistickom „komplexe“ a stany sme na dve noci vymenili za postele v klimatizovaných chatkách. No a samozrejme nemohla chýbať výdatná večera plná rýb. Tie nám už mimochodom pomaly, ale isto začínali liezť skôr hore ako dole krkom.

Nedeľa bola výnimočným dňom, pretože sme si ju celú vychutnali s pevnou pôdou pod nohami, ak sa teda tunajšie piesčité chodníčky dajú za ňu vôbec považovať. Naplánovaný sme totiž mali peší výlet za ďalšími zaujímavými biotopmi. Ako prvé sme navštívili rozsiahle slanisko porastené slanorožcom, ktoré ležalo hneď na okraji dedinky. Chceli sme tiež navštíviť plytké rybníky, ktoré sú za bežných okolností ornitologickým rajom, lenže na naše sklamanie boli vyschnuté. Úplne nám ale postačovalo, že sme mohli pozorovať množstvo dudkov, kraklí či včelárikov, ktorých bolo v Periprave a jej okolí asi toľko ako u nás holubov. Naše ďalšie kroky viedli opäť do Létejského lesa, tentokrát však z opačnej strany na miesto, kde sa nachádzajú duny ešte rozsiahlejšie ako pri dedinke Letea.

Slanorožec (*Salicornia*, Chenopodiaceae) (foto V. Kubovčík).

V pondelok ráno sme sa vrátili späť na vodu a popri východnej hranici Európskej únie sme sa preplavili dolu nekonečným Dunajom až k nášmu poslednému táborisku, ktoré sa nachádzalo na piesočnej dune neďaleko dedinky Cardon. Jedinou prekážkou na trase bola hraničná kontrola priamo na hladine, ktorá by

nebola žiadnym problémom, nebyť faux pas s utopeným občianskym preukazom, na ktoré určite tak skoro nezabudneme.

Nasledujúci deň bol posledným dňom v sladkej vode, v priebehu ktorého sme sa preplavili až do Musurského zálivu, ktorý bol našou predposlednou prekážkou na trase. Tou úplne poslednou bol až úzky kanál s rýchlo tečúcou vodou, ktorý sme museli prepádlovať proti prúdu, aby sme sa konečne dostali do vytúženého cieľa. Tým bolo prímorské mestečko Sulina, v ktorom sme si vychutnali okrem večere (konečne bez rýb) aj západ slnka na pláži pri Čiernom mori. Streda už bola zaslúženým oddychovým dňom pred dlhou cestou späť na Slovensko, ktorú sme začali vo štvrtok ráno niekoľkohodinovou plavbou loďou do Tulcei. Napokon to však bola tá najpríjemnejšia časť návratu domov, nakoľko sme si mohli Dunajskú deltu vychutnať aj bez toho, aby sme sa po nej pohybovali pomocou vlastných svalov.

Čo dodať na záver? Asi len toľko, že pokiaľ chcete zažiť jednu z posledných európskych divočín na vlastnej koži, vyberte sa do delty Dunaja čím skôr. Ide o skutočne očarujúce miesto, ktoré by mal vidieť aspoň raz v živote každý zoológ, ekológ, ornitológ či obyčajný obdivovateľ nedotknutej prírody. Podobne, ako iné menej prebádané kúty našej planéty, sa však pod náporom turizmu nenávratne mení a pomaly, ale isto stráca niečo zo svojho čara. A ako si ju najlepšie vychutnáte? Presne tak ako my – pri pádlovaní na člnoch, na ktorých sme sa pomaly a potichu plavili po dunajských ramenách a jazerách, pri zaspávaní v stanoch na ich brehoch za nekonečného bzukotu komárov a pri prebúdzaní sa pri východe slnka v obkolesení voľne sa pasúcich kráv, koní a pelikánov...

Mgr. Jakub Cívik

Katedra ekológie

Prírodovedecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

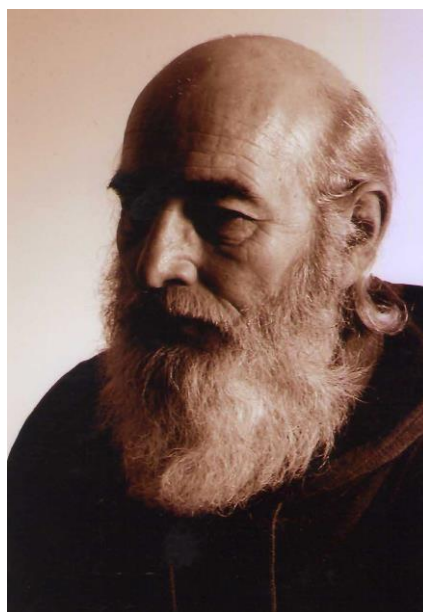
e-mail: cibojak@gmail.com

* * *

Od meruôsmeho po digitálnu éru: Rozpomienky zoológa minulého storočia

Doyen stredoeurópskej sifonapterológie, emeritný univerzitný profesor Fakulty ekológie a environmentalistiky so sídlom v Banskej Štiavnici (1995–2000) a Technickej univerzity vo Zvolene Alexander L. G. DUDICH, RNDr. CSc., vždy mal slabosť na exaktné vedy, obzvlášť na matematiku – kráľovnú všetkých vied. Dodnes obratne a väčšinou aj úspešne

multiplikováva (7×9) umnou subtrakciou ($((7 \times 10^1) - 9)$) a miluje prvočísla. Z príležitosti jeho vlnajšieho okrúhleho prvočíselného jubilea ($((7 \times 10^1) + 7) = (7 \times 11)$) pri veku primeranej vedeckej aktivite, telesnej pohode a duševnej sviežosti sa podvolil poskytnúť vyčerpávajúce interview dvom investigatívnym kolegom o svojom živote, o školách a vede ponajviacej druhej polovice toho turbulentného 20. storočia stredovýchodnej Európy.

Poskytnúť čo len veľmi stručný, predsa však výstižný obraz mnohorakých stránok profesnej činnosti si žiadalo, aby sme sa okrem údajov a faktov z nacionálne a registrov jeho vedeckej produkcie dozvedeli aj o menej známych kapitolách takpovediac nepísaného životopisu jubilanta. Lebo výpovede, svedectvá o postojoch a činoch, naplnených či nedotiahnutých predsavzatiach, snád' aj o menej alebo viac významných udalostiach možno najlepšie dokreslia dobový portrét jubilujúceho, vrátane úspechov, ako aj mnohých nezdarov jeho neobyčajne pestrej vedeckej a pedagogickej dráhy uplynulého úseku antropocénu. S našim familiárne Alex zvaným jubilantom na krátky čas sme boli aj kolegovia na Výskumnej stanici jedného z chaoticky reorganizovaných Ústavov SAV v Starých Horách, následne vlastne dodnes po dlhých desaťročiach neformálne spolupracujeme. Keďže aj napriek netradične dlhodobej kolaborácii ostávame dobrými priateľmi, povyzvedali sme sa od Alexa, aké vlastne bolo byť mladým a ambicióznym prírodovedcom a k čomu sa dopracoval vo vede a v školstve na svojej úspešnej životnej dráhe

v priebehu minulého storočia. Pýtali sa dr. Michal Ambros (MA) a prof. dr. Ivan Baláž (IB).

MA Pochádzaš z Tekova. V akom prostredí si vyrastal, skrátka ako by si charakterizoval rodinný a spoločenský background Tvojho pôvodu?

Súhlasím, som roduverný Tekov(č)an ako vravíš rodom, ale na staré kolená aj Hont'an srdcom a voľbou. Je tomu už pomerne dávno, že zrovna pred dvadsiatimi rokmi som sa usadil či usídlil v neustále obdivovanej a milovanej Banskej Štiavnici. Mojou užšou patriou je snáď historicky, geograficky a etnicky najpestrejší kus historického pucla, ako tej dekadentnej skladačke puzzle vravia dnes na rozhraní Západných Karpát a Panónie. V žiadnej našej gubernii nenádeš až tak kontinuálny gradient bioty od zvyškov najsevernejších výbežkov pontokaspickej stepi¹ na dolnom Pohroní až po palatky

¹ Náš staronový, nie až tak dávno najprv dez- a potom reorganizovaný starohorský team potvrdil, že ponto-kaspická step ani nie tak dávno (približne 12–15 tisíc rokov dozadu v pleniglaciále) siahala až po južné výbežky Štiavnických vrchov a minimálne na sprasovej černoze Hronskej tabule žila kompletná stepná teriofauna. Z nich dodnes perzistujú druhy – myš kopčiarika (*Mus spicilegus*), syseľ (*Spermophilus citelus*), škrečok (*Cricetus cricetus*), hraboš poľný (*Microtus arvalis*) (Mammalia) (KRIŠTOFÍK & DANKO (Eds.) 2013) so svojimi ektoprazitmi blch (Siphonaptera) ako *Stenoponia tripectinata*, *Ctenophthalmus assimilis* (forma *annonica*, čo je mix nominotypickej a balkánskej ssp. *erectus*) (DUDICH & al. 2003, STANKO & VÁRFALVYOVÁ 2010), a roztočov (Acarina) *Myonyssus decumani* (BRIDIŠOVÁ 2005, VÁRFALVYOVÁ & al. 2010). Približne do rozorania rozľahlých pasienkov pod veľkoplošné pestovanie cukrovej repy pre Pohronský cukrovar Oroska v Pohronskom Ruskove okolo roku 1870, avšak možno až do 1. Svetovej vojny okolo Tekovských Lužian (Nagysalló) sa ešte vyskytovala myšovka stepná (*Sicista subtilis*) (DEMETER & OBUCH 2004) pôvodne asi na nikdy neoranej celine, teda na antropogénnej stepi mierne zvlnenej Hronskej tabule. Vývržky plamienky so subrecentnými mandibulami myšovky vyhrabal z kostolnej veže v Hulvínkach (Hölvény) môj nebohý diplomant Gábor Demeter. Musím potvrdiť, že je to veľmi tristný zážitok, ak učiteľ prežije tak predčasne zosnulého (36) pracovitého a nadaného žiaka. Zrovna z Lužian spred II. Svetovej vojny je vzácny doklad parazita stepných hlodavcov od Ukrajiny po Kazachstan *Ceratophyllus (N.) mokrzeckyi* (materiál zbieral zhodou neskutočnej náhody lužiansky rodák, prvý prednosta Katedry systematickej zoológie na Univerzite Petra Pázmána (aj Pázmány), neskorší akademik a laureát Košútovej ceny strýc Andre Dudich (DUDICH & al. 1940 ex *Mus ?musculus* – DUDICH & SZABÓ 1985). Preto ani nie je vylúčené, že ešte v skorších fázach holocénu vykopal na južnom Slovensku slepec stepný (*Spalax leucodon*), ktorého posledné populácie vykapávajú na Dolnej zemi (Alföld), hraboš sľahovavý (*Microtus gregalis*) a bože odpusť možno aj svišť stepný – bobak (*Marmota bobac*). Na druhej strane v horských lesoch Kremnických vrchov na hornom konci historického Tekova sme našli echt montánnu karpatskú faunu s piskorom horským (*Sorex alpinus*), hrabošikom tatranským (*Microtus (Pitymys) tatricus*), myšovkou severskou (*Sicista betulina*) (Mammalia) (DUDICH & al. 1982) a parazita *Myonyssus ingricus* (roztoče, Acarina AMBROS 1987). Bola to vtedy excelentná partia skalných a kooptovaných starohorcov pred 35 rokmi v zložení AMBROS, DUDICH, KOVÁČIK a STOLLMANN a ešte študujúci diplomanti Janka BUDAYOVÁ (Sedláková) a Michal

zvyškov horských smrečín v Kremnických vrchoch. Avšak už spomínaná severná polovica² Hontianskej stolice je vlastne o čosi východnejším geoeologickým a etnickým pendantom Tekova s enklávami horských bučín Štiavnických vrchov so zvyškami panónskej stepi v Ipeľskej kotline.

Narodil som sa počas II. Svetovej vojny v etnicky druhotne zmiešanej zóne Podunajskej nížiny Hornej zeme, zrovna v období anexie južného obvodu Slovenska po Viedenskej arbitráži prvej Československej republiky. Udialo sa to na dolnom Pohroní v malebnej obci Kamenín (Kéménd) (15.10.1942), ako tretie dieťa v rodine učiteľa elementárnej národnostnej školy v treťom pokolení. Môjho pradeda z otcovskej vetvy Františka (Ferencz) (1822–1899) si lekýrania (Hronovce) zvolili za rehtora a kantora ešte pred meruôsmym a generáciami tradične, z prípadu na prípad možno aj hereditárne³ odkazované

STANKO. Všetci, vtedy mladí, sa v remese ujali a trimajú sa starohorskej tradície podľa známeho Mačičkovho postulátu No. 1 („Nevyprávaj!“). Nenavyprávali toho veľa, zato makali a ostáva po nich všetkých nepochybne presvedčivé dielo. Stačí si nalistovať bibliografiu prvej slušnej teriologickej monografie Slovenska (KRIŠTOFÍK & DANKO (Eds.) 2013) a porátať ako sú v nej zastúpení. Rukopis tej knižky som posudzoval s nedávno zosnulým prof. Jirkom Gaislerom z Brna a z plezíru som porátať naše citácie v literárnom registri. Bolo ich cez >630 a okolo čísla päťtisíc som prestal rátať koľkokrát sme citovaní v texte. Teda tak.

² Rozlohou približne severné polovice historických uhorských stolíc (Hont, Novohrad, Gemer, Abov, Zemplín) po známej trianonskej rabovačke (1919) ako Země Slovenská a východné župy (Uh, Bereg, Ugoča) kompletne až na Maramaroš ako Podkarpatská Rus pripadli prvé Československé republice. Po historických peripetiách (1938, 1948, 1968) Slováci si nakoniec vyvzdorovali suverénny štát, avšak podkarpatské uhorské dedičstvo vedno s autochtónnym ruským, židovským, maďarským a slovenským obyvateľstvom anektavlo po postupinskej rabovačke (1945) ruský medved (6. 10. 1938 vyhlásenie slovenskej autonómie po anšluse Rakúska Nemeckom, po Viedenskej arbitráži 2. 11. 1938, komunistický puč 17.–25. 2. 1948, ruská (sovietska) okupácia 21. 8. 1968–1991 a 21. 10. 1968 ústavný zákon o československej federácii).

³ Odkedy biochemici kompletne rozfrkali humánny genóm, denno-denne sa množia v Nature a Science správy o experimentoch na myšiacich modeloch, že nevhodné impakty pôsobiace v mladosti na duchovno parentálnej generácie sa kľudne môžu prejaviť (po slovensky manifestovať) v správaní ich potomstva (filialnej generácie) a to aj vtedy, ak sú mláďatá (diatka) odchovávané mimo dosahu (správania) rodičov. Čosi sa žvaní o akejsi Lamarckovskej evolúcii, za čo vraj nie sú zodpovedné mutácie na sekvenciách DNA v chromozómoch (Darwinovská evolúcia), ale zmeny na zvyškoch starých franforcov RNA retrovírusového pôvodu v mitochondriách a kadetade v ostatných štruktúrach. Ktovie aké psychické impakty deprivujú učiteľské diatka tak masívne, že sa to na štyri hviezdičky preukáže vynoriť aj vo voľbe povolania poteru ešte aj pra-pravnukovskej kohorty hercov, dochtorov, pravotárov a kýchkoľvek iných profesií ďaleko od kelne, lopaty a krumpáča (?).

remeslo žiaľ (či azda našťastie?) končí v našom pokolení rodiny. Preto v tejto našej kohorte, lebo aj moja o čosi dospelejšia, zato krajšia a rozhodne múdrejšia sestra a z otcovskej strany jediný bratanec boli tiež len rodinnou kliatbou poznamenaní pedagógovia. Ako sa zdá, kantori boli v našej ani nie príliš rozvetvenej rodine stále v nadbytku. Vzory z detstva sú vraj určujúce pre profesnú dráhu človeka, avšak ani roky rokúce po ukončení štúdia mi nenapadlo, že by som niekedy chcel, či mal vôbec učiť. Keďže profesie ako manažér BMG Invest, pornoherec a hovorca mafiána neboli u nás za časov môjho nevinného detstva ešte známe, chcel som sa stať kominárom, zverolekárom, majstrom sveta, kovbojom a filmárom. Ale retrospektívne s prekvapením neustále zisťujem, že na to učiteľovanie nechtiac, avšak neustále a podvedome, som sa vlastne pripravoval od júných detských liet.

MA Aké si mal záujmy v junáckej to mladosti, ako ovplyvnili voľbu povolania a neskoršiu profesionálnu dráhu?

Záujem o prírodu, pozitívny citový vzťah k živočíchom, ale aj k rastlinám boli v celom rodinnom klane hlboko zakorenené a od raného detstva som v tej atmosfére vyrastal. Vzhľadom na svoje povolanie bol náš otec navyše výtvarnými vlohami neobyčajne bohato obdarený výborný znalec prírody⁴. Bol aj angažovaným spolupracovníkom štátnej ochrany prírody v počiatkoch jej budovania na Slovensku a mnoho generácií žiakov vychovával ku kladnému vzťahu k prírode a k ochrane životného prostredia. Bolo to ešte v dobe, kedy „ochrana prírody“ ešte nebola súčasťou školských osnov a našu

nič netušiacu spoločnosť to počiatkové komunistické budovateľské nadšenie skôr nabádalo k bezuzdnému drancovaniu, ako k ochrane a šetrnému využívaniu prírodných zdrojov. Po boľševickom puči v roku 1948 bol otec ako riaditeľ delegovaný budovať na dolnej zemi po vojne neobnovené národnostné školstvo akože na zelenej lúke. Úlohy sa zhostil s plným nasadením a dotiahol to až do zriadenia a riadenia už takmer 60 rokov fungujúceho gymnázia. Na škole pod jeho direkciami sa budoval kabinet prírodných, školská dielňa a v triedach boli akváriá s domácou vodnou faunou, o ktoré vedno s chovom morčiat a bielych myší sa starali členovia príslušného krúžku. Sám dodržiaval a nekompromisne vyžadoval riadiť sa Komenského 4. zásadou o názornosti vo vyučovaní a vo výchove. Vravieval, že je psou povinnosťou kantora prírodopisu všetko žiakom ukázať živé či mŕtve, čo je len možné v ľudských silách zaobstarat'. Medzi prvými školami sme mali ozvučenú 16 mm premietačku a (na začiatku 50-tých rokov) snáď nebolo týždňa, že by sa neboli premietali prírodovedné filmy zo skromnej ponuky Školfilmu. Inak tá výborná „meoptáčka“ premietačka (cf. MEOPTA Prerov) bola vrchnosťou určená predovšetkým pre ateistickú a kolektivistickú propagandu v období násilného združštenia roľníckeho stavu. Totalitný režim tak chcel zbaviť už aj malých a stredných roľníkov ich existenčnej nezávislosti od štátu, keďže statkárov Benešove dekréty už skôr zbavili pôdy a hnutelnosti. Dodnes si zo školy pamätám (lebo otec ma vykorisťoval obsluhovaním premietačky), že generáciám žiakov sa predviedli už vtedy špičkové dokumenty brnenského fyziológa doc. Calábka o autonómnych pohyboch rastlín, čo o čosi neskoršie metodicky využil okrem iných aj David Attenborough s teamom BBC.

Kde bolo, tam bolo. Mohol som tak mať štrnásť, keď som na Vianoce dostal box značky Pionier, film FOMA ortho a vývojku UNI. Tie prvé fotky ešte mám v albume. Vtedy boli ešte také zimy a toľko vody v Sári patak-u, že sme sa ta od polovice decembra až do februára brusliť chodili. Aj Hron býval na dlhé týždne zamrznutý a hral sa na ňom hockey s drevenými papekmi. Echt gumený puk bol vzácnosťou, ak sa nebudaj potopil kdesi v prúdnici, pokračovalo sa so štrom. A lyžoval som s viazaním Kandahar na hronskej sprásovej tabuli, ktorá je väčšinou rovinou ako stôl. To mi napadlo len preto, lebo medzi útlými fotkami 6×6 cm kopírovanými v kontaktnom rámečku a na slnku! ako za bratov Lumiérovcov som našiel obrášťok mikroskopu s akváriom a zimné snímky s fúrou snehu. Invenciou seba vlastnou som fotografoval dokonca aj porno, vyvolával v improvizovanom laboratóriu v skrini

⁴ Náš otec Alexander (Sándor) (1906–1976) bol prvogeneračný bilingvál v šnúre kantorov v rodine, lebo s edukáciou začal ešte za c.k. monarchie v Uhorskom kráľovstve, pokračoval až do učiteľského preparandia za prvej Československej republiky, ale navyše ho postihli ešte aj ideologické nalievárne 50. rokov v podobe rôznych povinných doškolení kurzov počas vakácií. Zažil štyri štáty a politické systémy (ústavnú monarchiu, parlamentnú demokraciu, kráľovstvo s regentom a totalitnú tzv. ľudovú demokraciu) a popri tom si päť nevytiahol z rodnej zeme. Absolvoval takmer päťdesiat rokov kontinuálnej služby v národnostnom školstve od elementáriek po gymnázium, ktoré zakladal. V prvej polovici dvadsiatych rokov študoval vyššiu strojarinu v Košicích (sic!) a chodil obsmrdávať do známeho maliarskeho ateliéru Króna, vedno s vtedy mladými ako boli Sokol, Feld, Jacoby, Kernstock, ale vyskytli sa tam zavše aj Moholy-Nagy (neskoršie u Gropiusa v Bauhause/Dessau) alebo Béla Bartók. Otec vtedy kreslil litografovaný študácky časopis Kacaj a fakt mal dobré oko a ľahkú ruku. Na skutočný kumšt však nemal národu či odvahu alebo oboje. Nakoniec bolo to zrovna v období prepuknutia celosvetovej hospodárskej krízy. Asi nikdy toho ani skutočne neľutoval a príležitostne urobil remeselné bezvadné akvarely či oleje. Vyučujúc na elementárnej škole farebnou kriedou bez predlohy pomalovoval plné tabule ilustrácií k učivu Vlastivedy. Išlo mu to a navyše ho to aj bavilo.

z výbavy starej mamy Bukovinszkej v čeladínskej izbičke 2x2 m. Techniku som síce zvládol, ale na viac som vtedy ani nemohol mať. V maturitnom roku '59 otec kdesi vyhrabal, že prijímajú na FAMU v Prahe na odbor Filmová fotografia a TV kamera. Aj toto bol prípad nerealizovaných otcovských snov, skutočne nemohol tušiť, že filmová kamera nie je o technike, ale najmä o kumšte, čo už najmenej pol storočia lomcovalo s výtvarným umením. Cez to všetko som oboslal na talentové skúšky 20 sólo 30x40 cm fotiek a reportáž o folklórnych slávnostiach v Želiezovciach. V máji '59 som bol v Prahe na prijímačkách, kde bol v komisii FAMU aj vtedajší totumfactum teórie docent Šmok. Mal som síce naštudované rôzne zvláštne fototechniky z jeho príručky a hoc som vtedy nemal ani páru o velikánoch novinárskej fotografie svetovej agentúry Magnum (Henry Cartier-Bresson, Robert Capa, Andreas Feininger, László Moholy-Nagy etc. etc.) aj tak som zdarne absolvoval personálne skúšky a to vďaka tomu, že pri otcovi sa len predsa len niečo na mňa nalepilo z histórie a teórie výtvarného kumštu. Avšak na odbory sa v tom roku prijalo len 4+4 uchádzačov, medzi nimi trochu prešporákov, čo už robili na Kolibe a v TV na námestí SNP (jeden bol Füle, druhý Sajko). Dostal som však odporúčanie do ďalších prijímačiek manuálne pracovať (káble ťahať) na Barrandove alebo v štúdiu predchodcu Kavčích hor. Bol som predbežne odhodlaný aj tak učiniť a na prijímacie skúšky na prírodné vedy do Bratislavy som ani nechcel ísť. Otec bol ale rozhodnutý ten nezmysel zo mňa hoc aj brachiálne vytĺcť a tak som našťastie nastúpil v septembri '59 do Prešporka. Otec mal pochopiteľne aj vtedy pravdu v tom, že bolo by to bývalo veľmi riskantné a mýlil sa v tom, že sa v dobrej mysli domnieval, že som na to foto a na kameru mal aj vlohly. Na výtvarnú stránku filmu a TV som celkom určite nemal, lebo ďalších 10 rokov som sa v tom netradičnom odbore výtvarného kumštu živelne dovozdelával. Pohyblivý farebný obraz ma odjakživa veľmi lákal. Bolo to prvýkrát v roku 1949 v Urmíne (Mojmírovce), kde v miestnom kine dávali Sekorovho Ferdu Mravenca a zo starej elementárky v Kesove Poľnom sme tam cestovali vojenskou trojtonovou Canadou UNRA miestneho podnikateľa Teofila Lednického. Ďalší input som dostal ešte dakedy v polovici 50-tych rokov z filmu Queen of Afrika (Humphrey Bogart a nezabudnuteľná Katherine Hepburn). Vo filme boli živí muríni a niekoľko obrázkov ozajstných afrických zvierat. Potom som v '59. v kine Tatra prvýkrát videl na širokom plátne Svet ticha, podvodný dokument Jean Jaques Cousteaua. Až keď som bol zamestnaný, zmohol som sa na prvú jednookú zrkadlovku a nafotil v priebehu 10 rokov kilometre

farebných a čiernobielych negatívov. Na kameru som ale nemal a tiež som pochopil, že amaterizmus je síce zábavná vec, ale je to len hračka dospelých (mužov) asi tak ako modelové vláčiky, ktoré sú ako je všeobecne známe obdobné hračky ako poprsie mamičiek: určené sú pre deti, ale radi sa s nimi zabávajú aj oteckovia, že áno?! Fascinovali ma v 70-tych rokoch komerčné videokamery, boli opäť nedostupné. Začiatkom 90-tych rokov som sa už zmohol na videorekordér a bolo to v synchrone s rozšírením legálneho príjmu satelitných kanálov so širokou ponukou dokumentu. Od otca sa na mňa nalepila aj akási zásada či princíp, že čo je potrebné a možné pre dieťa ukázať, to im aj treba za každú cenu doniesť. Kantor je aj od toho, aby im to zabezpečil. Nuž a keď som začal zriaďovať katedru a učiť na univerzite, ukázala sa nielen potreba, ale najmä možnosť takmer dokonale a v podstate s malými nákladmi zabezpečiť maximálnu názornosť výučby virtuálnymi farebnými a pohyblivými obrázkami pre biologické predmety (a to všetko pravda popri reálnych trojrozmerných objektoch). A tak za 15 rokov som nazbieral takmer 700 štvorhodinových kaziet záznamu, z ktorého sa potom nastrihala stovka krátkych veľmi adresných a zahustených videovstupov na prednášky a cvičenia (často aj pre kolegov, ktorí boli medzičasom nakazení takouto obsedantnou činnosťou). A tak zhruba na štvrtine-tretine každej mojej prednášky a seminárov boli videozáznamy s komentárom. Personálny počítač je pri tom nástroj, ktorý sa stará o to, aby sa vedelo čo a kde hľadať. Samo-sebou sa rozumie, že taký objem filmov (asi 3 tisíc hodín) by pre ráciu ani nemusel byť. Zberateľská vášeň ale nepustila a kým boli zdroje na kazety, točilo sa aj kadečo iné, čo so širším vzdelávaním len súvisieť mohlo. Kultúra (výtvarný a hudobný kumšt), história posledných dvoch storočí a kadečo ešte iné. Mám taký dojem, že to zberateľstvo a recyklácia komerčného dokumentu vo funkčnú a adresnú výukový dokument je akási oneskorená kompenzácia tej možno nevyužitej kreativity, čo by som snáď bol chcel a možno aj vedel robiť o 40 rokov skôr. Približne viem, čo najlepšie sa z prírodovedného dokumentu za ostatných 100 rokov natočilo, počnúc Martinom a Osa-u Johnsonových pri jazere Paradies v Kenyi (NP Marsabit), ktorých sponzorovala firma KODAK, geniálneho dokumentaristu Johna Flahertyho ktorý z konca dvadsiatich rokov priniesol prvý „hraný“ dokument o grónskych inuitoch, až po Joanu a Alana Rootových, ktorí 30 rokov natáčali pre BBC vo východnej Afrike (cf. Monstercrododyles of Kirawira). Bohužiaľ také naše špičky prírodovedného dokumentu ako Vlachovci, Ricotti a o Štelbaskom z Košíc ani nehovoriac, sú v porovnaní s podpriemerom sveta

amatérski pančeri. (Odvolávam: Štelbašský natočil so Sitašovou z VSM 20 dielny vynikajúci, európsky unikátny botanický seriál Kvety, stromy a kry). Ak by som sa náhodou bol namontoval do nášho zviditeľneného dokumentu, asi by som bol frustrovaný zo svojej stredovýchodnej podpriemernosti. Teda vcelku môžem byť celkom rád a môžem byť naprosto spokojný so stavom aký mám (teda okrem zdravotného pravda).

Ako väčšinu chalanov, ani mňa príliš nebavili rastliny, ktoré sú pre laika najskôr nudné stvorenia asi preto, lebo postrádajú tú dynamiku živočíchov. Avšak chtiac-nechtiac dosť sa toho na mňa nalepilo aj z botaniky od mojej sestry – notorickej perfekcionistky. Študovala prírodné vedy a na gymnaziálnu profesorku je veľmi dobrá floristka. Stále sa od nej mám čo-to naučiť z domácej kveteny. Nakoniec príťažlivým vzorom bol akiste aj otcov bratanec, rodák z Tekovských Lužian (Nagysalló), ako prvý univerzitný profesor zoológie, osnovateľ a vykonávateľ terénnej fázy prvého pokusu o komplexný výskum fauny v jednej osobe okrem iných aj svojej užšej patrie – Tekova⁵.

Inak s tlupou kamarátov sme prežívali celé letá pri Hrone na opekanej kukurici ulúpenej z družstevného lán. Na kajakoch a iných plavidlách sa žmýchali kilometre medzi Kalnou a ústím do Dunaja, pozorovalo sa vtáctvo na ramenách meandrujúcej, reguláciou ešte nenarovnanej a nedoničenej rieky plnej života. Vtedy sa ešte bicepsy nenapumpovávali proteínmi a anabolikami, figúra sa nevylepšovala na trénažeroch, ale na fázovaných tréningoch a zavše aj na pretekoch vedno s profesionálmi⁶. Bavilo ma fotenie pekných dievčenic,

⁵ Akademičik Andrej (Endre) Dudich (1895–1971) zakladal prvú univerzitnú katedru systematickej zoológie, bol osnovateľom komplexného výskumu bioty prírodných rezervácií, limnobiologického výskumu Dunaja a priekopníkom speleobiologie v Európe. Ten príbeh stručne vyšiel v zborníku Tekovského múzea a hodne obširnejšie v Bulletině SZS při SAV 4/2015: 12–19. Druhým profesorom (lesníckej) zoológie sa stal o 60 rokov neskoršie tiež len tekovan Ing. Jozef Sládek a tretím (de facto zoológie) ja. Mám taký dojem, že okrem Prešporskej župy si Tekov odchoval najviac profesorov zoológie pripadajúcich na jeden štvorcový kilometer.

⁶ Až po vysokoškolské štúdium takmer každodenne som sa mohol venovať fyzikultúre v najrôznejších smeroch. Ako riaditeľské dieťa prakticky kedykoľvek som mohol do telocvične na náradia a ku basketbalovým košom, cez vakácie som si dovolil domov jeden pingpongový stôl a od polovice júna každý boží deň sme boli pri Hrone. Od polovice päťdesiatych rokov zásluhou Paľa Bakonyi báčiču v klube Dynamo Želiezovce (Zseliz) fungoval aj vodácky oddiel s posuvnou lodenicou v podobe vagoníka niekdajšej úzkokoľajky až pri Hrone od marca do novembra. Ako gymnazista som veru tvrdo trénoval K1 na švédäku a ušlo sa mi aj medailí na hladkej trati krajského formátu. Neskorší olympionik Kadnár ma nechal iba o nejaké tri dĺžky na polkilometri na majstrovstvách Slovenska vo Zvolene a s Čepom, olympionikom Lacom Čepčianskym som raz pádloval v K dvojke. Tak.

fascinoval ma farebný dokumentárny film a ako som vrazil, v škole som notoricky obsluhoval premietaciu hlavne preto, aby som sa ulial z nudy na hodinách počtov a geometrie. Na štúdium filmu a TV kamery ma síce nevzali, ale už som sa nikdy nezbavil kúzla špičkového dokumentu prírodných entít, javov a procesov. Moja (dnes už digitalizovaná) zbierka filmov sa využíva vo výučbe dôsledne dodnes, lebo práve touto kompulzívne obsedantnou zberateľskou poruchou sa mi nakoniec podarilo infikovať aj mladších kolegov na katedre, ktorú som dával dohromady a rozbiehal jej menidžment⁷.

MA Predpokladám, že na štúdiách si bol vzorný knihomoľ a pilne si študoval všeličo, čo bolo treba – alebo aj nie?

Vôbec nie. Počúval som iba to, čo ma skutočne bavilo, inak som však flákal štúdiá jedna radosť. Avšak pokušenia som v pohode takmer vždy zvládol tým, že som im po poriadku podľahol. Lenže keď sa nič netušiaci študent dostatočne pilne nevenuje nerastom a na dôvažok sa oddáva ešte aj nerestiam, tak ľahko schytá dva-tri dekanské reparáty a už veľa potom nechýba, aby predčasne ukončil štúdium. Nie som na to obzvlášť pyšný, že aj mne to (raz) hrozilo, avšak vždy ma na exámenoch z maléru nejak vytrhla pamäť na všakovaké (of all sorts) extrašpeciality, faktá a ešte v ranom detstve rozvíjané vlohy na memorovanie lexikálnych položiek. Na univerzitu som už nastupoval prakticky s bohatým registrom vedeckých názvov rôznych zvierat ako aj rastlín. Dôsledne som sa však vyhýbal štúdiu politických pavied, zato s inžinierskymi geológmi som fakultatívne počúval (mikro)paleontológiu, ktorú biológovia nemali (a neviem prečo nemajú dodnes). Prednášky neskutočne detailnej humánnej osteológie (nažiaľ iba postkraniálneho skeletu) som absolvoval s medikmi. Vyznamenaným záujmom o klimatológiu ma nainfikoval neskoršia „rosnička“ predikcie počasia už neviem, na ktorom komerčnom kanáli televízie, dr. Jozef ILKO, s ktorým sme nejaký čas bývali spolu na internáte vedľa Justičného na Šoltésovej. Kuriózne počas nekonečných partíí pauzovaného mariáša v parte veselých klimatológov som dostal taký kurz o dynamike atmosférických pochodov a základov

⁷ S otcem dodnes zdieľam hlboké presvedčenie, že kantor je povinný fyzicky či obrazom všetko o čom učí a čo je v ľudských silách demonštrovať dieťkam od škôlky až po univerzitu vrátane. Zvlášť prírodné vedy ponúkajú k tomu rôzne možnosti vo forme kvalitného farebného mobilného záznamu reliéfu, vodstva, atmosféry a bioty a ich dynamiky. Emócie vyvstávajú z percepcie krásy foriem, farieb a dejov totiž preukazne umocňujú aj poznanie vedúce k presvedčeniu o racionalite nevyhnutnosti ochrany prírodného prostredia nielen ako utilitárnych zdrojov pre existenciu, ale aj ako jedinečných entít *per se*.

synoptickej meteorológie, že som si kľudne mohol dovoliť fumigovať prednášky a vystačil som s tým podnes.

So zoológiou to bolo pravda úplne inak. Už ako fuksa (prváka pred beániou či imatrikuláciou) ma prijali a akceptovali v gilde na tú dobu do vedy neobyčajne zažratých študentov vyšších ročníkov špeciálneho štúdia zoológie. Boli to zlé časy ešte doznievajúceho ideologického vplyvu zástancov lepešinskolyssenského šarlatánčenia v biológii podľa sovietskeho vzoru a bola to aj zložitá cesta hľadania vzorov na mladej fakulte takmer bez nasledovania hodných výrazných vedeckých osobností. Avšak mnohí z mojich starších kolegov-študentov významne posunuli latku zoológických vied o hodne vyššie po ťažkých začiatkoch univerzitného školstva s veľmi skromnými tradíciami a stali sa (dnes už pravda emeritnými) profesormi zoológie minimálne európskeho kalibru s úctyhodným vedeckým odkazom. Na profesnú náročnosť už emeritných profesorov Karola HENSELA, Janka VESELOVSKÉHO, Lacka JEDLIČKU a Ivana ORSZÁGHA nespomínajú iba generácie študentov, ale aj mnohí mladší kolegovia zo štúdia, vrátane mňa. Bola to tá gilda ešte študujúcich a trebárs na diplomových prácach pracujúcich študentov (Evka KALIVODOVÁ, Ďuro GRESSNER, Karčo PACHINGER, Cyro BARČÁK), s ktorými sa denno-denne mohol stretávať (kto chcel) v ich kutici suterénu, „v katakombách“ budovy na Moskovskej. Tematicky ešte nezaradení mladší adepti s nimi mohli diskutovať, odkukávať ako naložiť s nazbieraným trebárs materiálom, ako sa dostať k literatúre a s ňou narábať, ako koncipovať referát pre Zoológický krúžok a to všetko v akúkoľvek dennú alebo nočnú dobu, lebo vtedy ešte tam vládla pomerne liberálna akademická atmosféra bez úradníckych limitácií pracovnej doby či prítomnosti v úrade. (Nie ako na nemenovanej TU, kde sa štikajú karty a po 22.00 h záverečnej je zakázané sa zdržiavať.) Navyše do zoológie zažratý a na katedre často obsmrdajúci mladý študent sa tam mohol zoznámiť/spoznať už kade-tade v praxi sedimentujúcimi zoológmi, ktorí trebárs nedávno končili († Milan LICHARD, † Ilja OKÁLI, † Dušan MATIS, † Juraj VARGA, Marián VRANOVSKÝ) a vzáčne pri rôznych príležitostiach sa ukázali aj už publikujúci „profesionáli“ († Janko DAROLA, † Milan BALIŠ, † Ali RANDÍK, † traja bratia BRTEKOVCI, Janko, Vlado a Ľubo, † Ivan ZMORAY, † Ari MOŠANSKÝ, † Jozef PALÁŠTHY, † Tibor WEISZ, † Paľo HELL, † Braňo SOVIŠ a pravda celkom živí priatelia Braňo MATOUŠEK, Jožko SLÁDEK, Andrej STOLLMANN, Jožko VOSKÁR a nažiaľ už nemnohí ďalší). Iba F. J. TURČEKA som nestretol v Prešporke, ochotne mi odpísal a neskoršie ma srdečne niekoľkokrát

prijal v Štiavnici. Nakoniec nemôžem nespomenúť, že som stihol ešte prednášky profesorov z biologických vied Oskara FERIANCA, akademika Bohumíra ROSICKÉHO, Štefana PAULOVA, Ľudovíta PASTÝRIKA, Jozefa MÁJOVSKÉHO, Ladislava ŠOMŠÁKA, Jindřicha VALŠIKA, Vladimíra FERÁKA a profesorov z vied geografických Michala LUKNIŠA, Pavla PLESNÍKA, Jána KOŠTIALIKA, Dimitrija ANDRUSOVA. Nič neriskujem s retrospektívnym vyznaním, že som vďaka menovaným osobnostiam (predovšetkým učiteľom, ale aj bývalým kolegom) predsa len získal na tú dobu vcelku použiteľné základy pre biocenologickú a zoogeografickú orientáciu svojej neskoršej vedecko-pedagogickej profilácie.

IB *Ktorá výrazná pedagogická osobnosť univerzity Vám najviac utkvela v pamäti?*

Každý študent, ktorý sa v rokoch 1959–1964 zapísal na prírodné vedy Univerzity Komenského v Bratislave, musel zákonite fyzicky prejsť rukami MUDr. Jindřicha VALŠIKA (* 25. 08. 1903 Praha, † 10. 02. 1977 Prešporok, 73 r.), riadneho profesora antropológie ako aj prednostu Katedry antropológie a genetiky. Bol to vysoký a driečny muž so snehobielou to už hrivou ako som ho poznal, jednoducho výrazná a rázovitá postava povojnového vývoja biologických vied na UK v Bratislave. Nám mal prednášať kurz antropológie v tretiaaku, aj keď som mal vtedy rad dôležitejších záujmov, akými boli terénna výpomoc starším kolegom, sprevádzanie cudzincov pre CKM (Cestovnú kanceláriu mládeže), zborový spev vo folklórnom súbore a dievčence, chodil som na prednášky antropológie určite častejšie, ako na nezáživné zemepisné regionálky. Valšík prednášal a vôbec vystupoval s dôrazom na masívny efekt na poslucháčov, tak ako sa to traduje o vystúpeniach diabolského Nicola Paganini. Spomínam si na jedno cvičenie, kedy profesor suploval za asistenta (dnes prof. Vladimíra Feráka) a malo sa kolokvovať z osteológie postkraniálneho skeletu. No kto by sa na to cviko bol učil tie tuberculy, trabeculy, cristy, cariny, fossy a fovey, sutúry a sulci na dlhých kostiach a tak sa každý len krčil na mieste, zmenšujúc svoj objem pred pohľadom examinujúceho, ktorý si pomaly premeral publikum a stentorským hlasom zvolal... čo zvolal – zaručal: „*Tak co? Bílý strach a šedozelená hrůza?*“ Potom za štvrt'hodiny presvedčil krúžok aký je ignorantný a blbý, dal cviko zopakovať na sobotu a vyhnal nás preč. Inak na praktikách bola väčšinou psina, pchali sme práchnivé ľudské hnáty kolegom do tašiek či vrecák a z dievčeniec takmer vždy doktorá aspoň na kuse niesla domov symbol mužnosti z rozoberacieho plastového chlapca. Valšík každopádne tak vystrašil ročník, že sme sa osteológiu, myológiu

proste morfológiu tak nadreli, že sa to spievalo ako zo spevníka. Ja som si navyše nadrel aj pikošky na zapôsobenie a kamufláciu inak veľkých hiátov v mojich elementárnych poznatkoch. Pochopiteľne latinský názov spoločnej mukóznejšej pošvy šliach naťahovačov prstov prostredníka a ukazováka (cf. vagina mucosa etc. etc.) odspievam aj po 50 rokoch, avšak bez debilníka sa pomaly neodvážim už ani preč z domu. Na takých bohémov, akým bol Valšík, zrejme platili pompézne ohúrovačky, sám sa na nich nesmierne zabával. Dejinám fakulty zasvätených a v užších kruhoch tradíciám oddaných starších kolegov – dnes emeritných – sa dlho tradovalo, že Valšík nikdy nevynechal dakedy aj bujaré katedrálné zábavy a študentami režírované postimatrikulačné oslavy – beánie. My sme ešte na praktiku z anatómie stavovcov znudene precvičovali konštrukciu skeletu plazov na zdanlivo zbytočne komplikovanej lebke krokodíla nílskeho, s ktorou na hlavu tancoval rumbu dekan Valšík na beánii prvákov dakedy v polovici päťdesiatych rokov. Ešte v období štátostraníckou ideológiou podľa sovietskeho vzoru navodeným pokryteckým prístupom k sexualite všeobecne a mládeže zvlášť, pokiaľ to Valšíkovi dielenský (fakultný) výbor nezatrhol, risknul pre študentov usporadúvať publicčné akési talk shows, ako tomu žánru vravíme dnes – až na to, že otázky sa poväčšinou dávali anonymne na cedulkách. Lebo v ére doznievajúceho stalinizmu aj u nás sa mohol v dostupnej spoločenskovednej literatúre príliš zvedavý študent dočítať, že: „Pohlavný život je dovolený len v takej forme, ktorá prispieje k upevneniu túžby spoznať kolektívne emócie, triednu organizovanosť, výrobnotorivú a bojovú aktivitu...“ citujem freudo-marxistu ARONA BORISOVIČA ZALKINDA (1888–1936) z jeho príručky „*Polovoj vopros v usloviach sovietskoj obščestvennosti.*“ Gos. Izdat. 1926, Leningrad, resp. „*Nekatoryje voprosy polovovo vospitanija molodych pionerov.*“ Proletarskoe ditja 12, 1/2, 1932. Nám všetkým, čo sme hlboko načreli do týchto skvostných žriediel marxisticko-leninskej vedy bolo nad všetko jasné, že socialistický človek by sa mal pohlavne stýkať čo najmenej, svoje tvorivé energie by mal sústrediť na triedny boj a na budovanie komunizmu, lebo uvedomelý človek šetrí energiou, emóciami a libidom v prospech svetového víťazstva proletariátu.

Mňa si prof. Jindřich VALŠÍK pamätal ešte z prváka a to až z troch eventov. Keď ako fuksov nás v prvý týždeň vodili po katedrách, ako prednosta nám predstavoval svoje zatuchnuté katakomby v suteréne dekanátu na Moskovskej. Vypadal neskutočne ošuntele v pokrivanom plášti a ako sklerotici zvyknú mať priviazané okuliare, on ich furt nosil na krku na zdrapoch

ušmudlaného fachu. Na okne mal zopár kópií plastík pravekých venuší a tak na priamu otázku do publika som mu odrecitoval zo štyri z nich. Nemohol vedieť, že som bol vo výhode, vyrastal som na nemravných obrázkoch otcovej knižnice, okrem iných aj archeológa-amatéra (a potom to trvalo ešte 30 rokov, kým som téte á téte stál v nemej piete pred Willendorfskou venušou vo Viedni a pred ďalšími kade-tade, až po Louvre). Druhý event z čoho si ma Valšík pamätal, to bola hypertrichóza istej decentnej, mnou nie príliš často na verejný obdiv vystavovanej časti tela. „Kluku, ty máš chlupatou prdel jak opičák!“, komentoval Valšík jeden z významných výsledkov povinnej antropologickej prehliadky celého ročníka po zápise. Numerické výsledky prehliadok takmer dospelých dievok a nedonosných chalanov slúžili ako materiál pre katedrálny výskum, zameraný na somatické, fyziologické (škoda že nie aj mentálne) prejavy dospievania. Na lacnom študentskom materiáli sa vyšetrovala tak somatometria a – pravda – oddelene sa ešte vyšetrovali a spovedali dievky a chalani. Pán profesor bol pri agnoskácii chlapčenských detailov vždy prítomný a súčasťou vedy bola aj observácia obsahu trenírok. Z výsledkov sa potom robili diplomovky a iné spásonosné práce a zakrátko na to Valšíkova Katedra antropológie dostala alternatívne označenie ako KMaVOP (Katedra menstruace, vývoje ochlupení a prsu). Na Valšíkovej katedre robili diplomovky prakticky iba dievčence a podľa znalcov terénu sa tam zgrupovávali vraj najkoketnejšie fešandy z ročníka, čo pochopiteľne pramenilo z hlbokého nedorozumenia a nepochopenia stavu vecí. V tom treťom prípade ma Valšík pekne dostal na jednej pravdepodobne z posledných – už skôr zmienených – seancií na tému sexuálnej osvety študentov. Na moju fundovanú otázku z pléna, že „či môže vyvolať provokovanú ovuláciu deflorácia?“, stroho a nedbanlivo odvetil, že: „Může. Snad ste pane kolego nezbouchli některou vaší kolegyni?“ A tým som sa v koautorstve s profesorom Valšíkom na dlhší čas medzi spolužiakmi spoločensky úplne znemožnil.

Valšík pravda rád šokoval neostrieňaných študentov všelijakými hrôzostrašnými príhodami z vlastnej lekárskej praxe ešte z brnenskej gyndy, ale ktosi na neho vyhrabal, že ešte počas nerozvážnej mladosti vraj publikoval krátku správu v Lékařských listech o pracovnej zdatnosti jednej brnenskej prostitútky. Tým bývalým našim študentom, ktorí ešte so mnou alebo s mojimi mladšími kolegami (dnes docenti a profesori) absolvovali prvé dve cvičenia z ekológie generalis iste by neušla paralela: cvičenie v prváku o variabilite so základnými prvkami humánnej somatometrie som pravdaže vytuneloval od Valšíka, avšak zaujímavejšie

aspekty observácií na modeli *Homo sapiens* bolo treba z ekologickej problematiky vypustiť. Nechcel som riskovať, aby študenti nevhodne premenovali aj moju katedru.

„Je nám uložené na diele ďalej pracovať, nie je však nám dopriať toto dokončiť“

Talmud

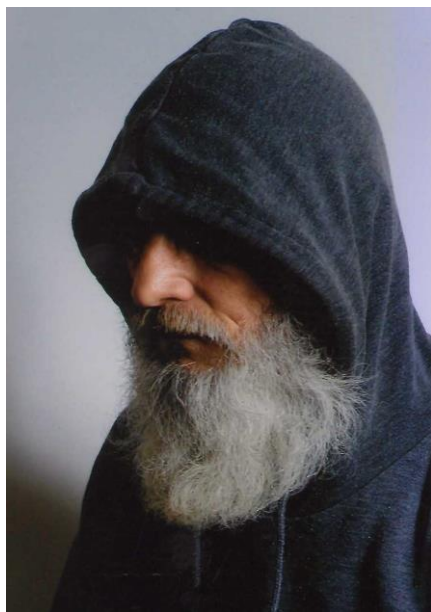
MA a IB Ďakujeme za rozhovor!

algd

(pokračovanie v ďalšom čísle)

* * *

Aequinoxiálne hundranie z domáceho väzenia (Covid-19)

Pustovník v domácej karanténe...

Také ranné hundranie je zrovna tak k ničomu ako ranné vyznanie lásky vlastnej manželke, len lepšie to vyzerá! Lebo ak rano-novoveký lekár a prírodovedec na frontospice svojho kompendia vyzýval Stvoriteľa hymnou či carminou laudus „*O Jehova Quam ampla sunt Tua opera! Quam sapienter Ea faecisti! Quam plena est terra*

passesione Tua!“* nemám dôvod sa zvlášť počudovávať, lebo v roku vydania 1758 *Systema naturae* CAROLUS-a LINNÉ-ho ešte vo Švédsku sa upaľovali bosorky. Vo Švajčiarsku popravili obeť vraj už posledného procesu r. 1782, zato v Anglii ešte r. 1944 stála pred súdom ženština žalovaná na základe „Witchcraft-Act“ z roku 1735! Zato ťažko pochopiť profesora medicíny, late rektora jednej slovenskej univerzity po tom, čo „pod lampou“ (21.3.2020 Noe) rýdzo ekumenicky sa namontovával do pravoslávnej vierouky a teológie na tému vírusa Covral-19 a deklamoval isté duchovnosti približne takto: „Boh opakovane vyjednával s diablom, keď sa jednalo o Jóba. Hej? A toto je koren našej viery, že my máme v rukách náš osud, dobre, dar osobnej vôle je tak silný imperatív ktorý boh človeku dal, že tento dar slobodnej vôle ty umožní rozhodnúť sa pre dobro a pre zlo **a ja hovorím teologicky**, to že koronavírus je problém prvého prikázania. Né že nezabiješ, prvého, že človek si pána boha a svoju večnú spásu a medziludské dobré vzťahy nahradyl nečím čo ho tedy občas potrestá, občas kopne, ak máš zanedbanú zástrčku tak ta to hodý o meter naspät, to sú epidémie. My keď zničíme prostredie príde množstvo spektorov, donese západnú horúčku, SARS a potom sa čudujeme.“. Niečo podobné vyprodukoval late archimandrita a primas slovenský Sokol, keď tisícky mŕtvych v Indonézii po tsunami kvalifikoval za „zdvihnutý prst boží“. Ešteže nespomenul pohanov moslimov. Nakoniec vedno s profesorom-mediálnikom sa skutočne nepočudovávam epidémii, ale any jemu, že roku Pána 2020 ohlupuje širokú verejnosť táraninami pre babky demokratky. Navyše jeho komentáre na adresu kresťanskej orthodoxy, presnejšie pravoslávia, boli na hrane s našou legislatívou o terorizme z dôvodu hanobenia v tomto prípade vierovyznania. O národnosti a rasách tentoraz nebola reč. Hoc sám nie je klerik, len samozvaný teológ, hovoril unisono aj za súčasný slovenský klérus, ktorý do dnešných dní definitívne a jednoznačne nebol schopný doznať svoje fatálne zlyhania za Slovenského štátu a srdnato relativizuje viny a hriechy svojich niekdajších duchovných špičiek. A to je aj o kauzálnej väzbe na Malleus maleficarum Kramera a Sprengera z 1487. Ako je možné, že päťsto rokov od Kladiva na čarodejnice je beztriestne možné Slovač zavádzať, sýtiť poverami a vyvolávať konfesijné animozity? Nestačilo?

Iné. She magnificencia na pretrase. Mávam príjemný zážitok, ak z médií spoznám pôvabné, intelligibilné a nielen ambiciózne, ale aj úspešné ladies. Profesorku

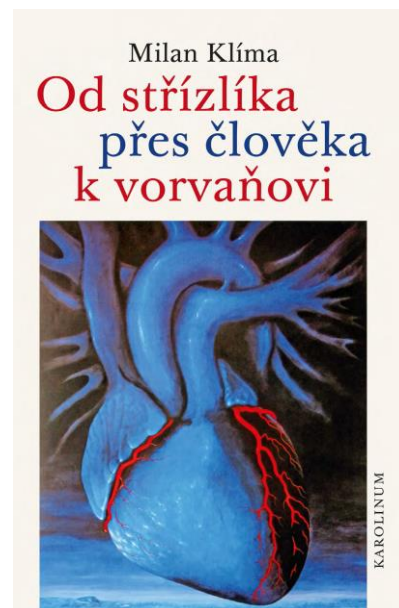
* „Ako veľkolepé sú tvoje výtvyry/stvorenia! Ako múdro si ich vytvoril! Aká bohatá je zem, ktorú si nám vyjavil!“ Translatio: Marta Döller.

práva a rektorku Mendlovej Univerzity v Brně som mal zrazu možnosť zažiť až vo dvoch raundtejbloch po sebe a dovoľím si poznamenať, že v Stachovoom počade (ČT2) v nobeloidnej spoločnosti pôsobila veľmi decentne s priam antickým stájdom hára sťa Pythia z Delf – vrátane veštby – naopak u Moravca (ČT24) ako by som bol trebárs na šaline stretol pôvabnú blondýnu spod zámku na Veveří. Vážim si učiteľov a vedátorov, ktorí či už z motívov rôznych, nebudaj z rýdzeho altruizmu segment zo svojho vedeckého progresu obetujú bohumilému napredovaniu akademickej obštiny im zverenej. Nakoniec Brno milujem od stredoškolských liet, mal som ho prečítané hoc som tam nikdy nespendszil dlhšie ako týždeň v kuse. Zato som popri štúdiu chodieval sukcesívne vypomáhať starším kolegom do terénu, na bohémske zájazdy s folklórnym súborom na Moravu a do Čiech, na trase Prešporok – Brno – Praha som vodil turistov z Maďarska ako sprievodca agentúry CKM (niekdajšia Cestovná kancelária mládeže) ešte v 60-tych a ešte kadečo iné. Keď som od prof. Ferianca dostal zadanie na diplomovku, využijúc že som sa niekoľkokrát vyskytol zejména aj v Brně, nechal som na pol dňa turistov z Budapešte v opatere celkom charmant miestnej zväzacky Věrky B. z Veveří na obvyklej trase Petrov – Spielberk – Ratúša s Drakom a kolom – Kapucíni s múmiami (ars moriendi) – Katedrála Sv. Jakuba s ostatkami švédobijcu generála de Souches a šiel som na prvú vizitu na príslušný ústav ČSAV na Květnou 8. Šiel som tam s celkom malou dušičkou, že ma stadiaľ poženú svinským krokom, avšak nedonosného tretiaaka z Prešporoka si podávali a nalievali múdrostami samí „naslovovzati“ vedci Pelikán, Grulich, Gaisler, Zapletal, Klíma a na záver ma pan inženýr Zejda (v júni slávil doc. Zejda 90-ku) ohlásil na krátku audienciu k riaditeľovi ústavu ČSAV, veľkému akademikovi Josefovi Kratochvílovi, ktorého pragocentrická konkurencia venčila epitetómom „malé kníže velikomoravské“. To som vtedy pochopiteľne nemohol ani tušiť ani chápať, ale si pamätám, ako Honza Zejda opatrne s bázňou obchádzal dvere riaditeľovne, kým sa osmelil doručiť vychrtlého študenta (mňa) na audienciu k akademikovi. Ten ma vtedy veľmi srdečne prijal, bol v obraze s mojím zoológickým klanovským backgroundom, sám sa kedysi zaoberal jaskynnými arthropódami.

Inak zdrcujúci resentment na túto tému napísal ešte zavšas (1968) emigruvavší český zoológ Milan Klíma, emeritný profesor anatómie Lekárskej fakulty Univerzity Johana Wolfganga Goethe-ho vo Frankfurte nad Mohanom, kde až do emeritúry viedol proslulý ústav „Senckenbergskej anatomic“. Sediac dva týždne na FIM Senckenberg (Forschungsinstitut & Museum) nad

blchami, paleontológ Gerhardt Storch (†2017) upriamil moju pozornosť na českého zoológa na UNI. Tam som potom po 20 rokoch stretol Milana s jeho akrylovými plátnami unikátnych malieb detailov anatómie, zbierkou embryí kytovcov (veľrýb), ktoré potom publikoval ako monografiu s bývalým kolegom brňakom Otakarom Štěrbo (1989) (Robovský, Živa 2010, 3: XXXVII–XXXIX). Klíma ako renesančný človek od študentských liet prečítal všetko od Hermana Melvilla a zrejme preto bol naprosto pobláznený do veľrýb a jedno z jeho veľkých prianí bolo pitvať nejakého veľkého ceta, najlepšie vorvaňa (*Physeter*). To sa mu aj splnilo v roku 1984 s riaditeľom Nordsee museum Bremerhaven Behrmannom, keď vypitvali zdochlinu 27 metrového samca fyzétera veľkého, ktorý vraj vážil 57 ton a prevrhol žeriav, keď ho paterovali na prístavné mólo (KLÍMA, M. 2017: Od střízlíka přes člověka k vorvaňovi. Karolinum, Praha. p. 27).

Milanovi sa podaril „najväčší anatomický objav XX. storočia“ avšak nie významom, ako poznamenal vo svojej povedzme autobiografii, ale veľkosťou. Našiel a opísal dosiaľ v Regnum animale najväčšiu, 6 metrov dlhú chrupku, ktorá siaha od nazálií v lebke po nozdry, ktorú už ale v centimetrových dimenziách poznal na vorvaních embryách, ktoré dostal od Petry Deimer z UNI Hamburg. Tá po ne rajzovala na Madeiru za veľrýbarmi a sedela na chodbe v ZIM kde som v roku 1982 examinovával Wagnerove blchy zo Serbie a ona dopisovala monografiu *Das Buch der Wale* (Hamburg, 1983). Kto na vlastnej koži už raz zažil stavovský

šovinizmus lekárskej obštiny, taký dokáže oceniť čo a koľko stálo prírodovedca (RNDr.) Milana Klímu presadiť sa vo vedách síce nie klinických, zato predsa len medicínskych. Nevie ako v Nemecku, ale u nás si univerzitní doktori vždy dobre strážili svoje dakedy aj brudné masné hrnce. Eklatantným príkladom je nehoráz aj druhýkrát voleného late dekana LFUK, ktorý bol hojne a zaslúžene medializovaný z dôvodu jeho evidentne fiktívnych expertíz angiológa (sic!) na traumatické kožné lézie v hanebnom procese so študentkou nitrianskej univerzity. „Hedvigu nikto nezbil, posúdil dekan LF UK P.L. (Pravda, 03. 05. 2011)“ a „Hedviga má zlú krv (pluska, 18.10.2010)“. Podobné odborné diagnózy poskytla médiám vtedajšia hlava našej vrcholnej vedecko-pedagogickej inštitúcie medicíny. Bol pristihnutý aj na do neba volajúcich všeobecných biologicky-medicínskych inkompetenciách, keď blúznil o kesonovej chorobe v prípade havárie čilských baníkov (tlak takpovediac atmosférický) a poznámkou, že „na mnoho antibiotík sú **pacienti** rezistentní...“ jednoznačne brillíruval svojou rozsiahlou orientáciou v medicíne (cf. týždeň 48/2010 p. 10 Jesenák). Obdobné niečo zažil s chirurgom aj Milan Klíma ako študent, keď rozšafné vyprávania akéhosi doktora komentoval svojej mamičke Milan ako fejk, akože konský dochtor vraj úspešne operoval *claviculu* (kľúčnu kosť) koze (*Capra*). Tá však jeho zapochybovanie rázne usmernila, že taký chirurg predsa musí vedieť čo operoval. Notabene: kozám ako aj ostatným ruminantným párnokopytníkom (prežúvavcom) chýba *clavicula* aj v prípade, že nemajú cleidokraniálnu dyspláziu. Teda Milan v 5. kapitole svojho životopisu „Loutkou v rukou chleboďárce“ polstoročie po udalostiach vykreslil zdrvivý obraz charakteru, spôsobov jednania prednostu jedného akademického ústavu za bolševika, ktorý je možné jednou vetou charakterizovať, že „*Úspešný boss vyvoláva neustály tlak predovšetkým na slušných a nekonformných podriadených a občas pritiahne šróby!*“ Inak o domácom obcovaní „malého kniežaťa veľkomoravského“ vtedy vedela polovica vertebratologickej Európy, hovorilo sa o tom v Budapešti, vo Viedni, v Bonne a arogancia virtuálnej moci sa dotkla aj F. J. Turčeka, keď mu akademik (r. 1960 na 1. Svetovom teriologickom sympóziu v Brně) prejavil „ochotu“ odkúpiť jeho privátnu odbornú knižnicu. Notabene: Milan Klíma napísal ešte jednu populárnu kvázi biografiiu „Záhady ľudského tela – Človek tvor nedokonalý. Ikar 2008.“

Študentská brněnská avantýra s akademikom ako s odvekým virtuálnym vedeckým kvázi-konkurentom môjho školiaceho profesora mala aj svoju dohru. Doslova ma vypočúval, čo som akademikovi vyzvonil

z význačných výsledkov našich aktuálnych poznatkov z terénneho výskumu **mokromammalií** a **belzebúbiek** (tlačiarenské škriatky: mikro- a bielo-). Totiž na Slovensku v istých smeroch floristiky a faunistiky sa česko- versus slovenské rivality stali neurotizujúcimi problémami potenciálne kreatívnych slovenských intelektuálov po prvej svetovej vojne, čo sa vyhrtilo často do nie práve pekných stretov a hádok, najmä literárnych insinuácií po vojne druhej. Problémom bol najskôr ten fakt, že v kontexte s historickými germanizovanými tradíciami boli českí odborníci jednak profesionálne lepšie pripravení ako na už tradične starouhorskom zápečníckom lifestyle odchovaní námezdníci vedy u nás. Bol to klasický prípad kapustu merkujúceho vlka, lebo slovenský výskumný potenciál ešte dlho nestačil na saturovanie kapacít výskumu pre tzv. spoločenskú prax výstavby socializmu a českí vedci veľmi radi a výdatne boli ochotní vypomáhať v prieskume flóry a fauny Slovenska. Lebo vtedy, hneď po druhej vojne, jedna celá generácia českých terénnych natúrforšrov bola už natoľko frustrovaná zo svojich nudných, viac-menej zložením bioty homogénnych hercýnskych a sudetských pohorí „historických zemí“ s dosť monotónnou (a preľudnenou už od stredoveku viac doničenou) sudetskou biotou, že na pestrú, bielych fľakov plnú a najmä viac zachovalejšiu pôvodnú prírodu Slovenska nadržaní pragocentristi sa po vojne s veľkou vervou vyrojili opäť bádať divočinu Tatier. Aspoň tá im ostala, keďže legendárne pralesy Podkarpatska zostali ešte aspoň na pol storočia prakticky neprístupné hordám zvedavých a nadržaných prírodospytco. Vinu na tom mali politici západných aliens, ktorí ani nie z nedostatku prezieravosti, skôr z tradičného to oportunitizmu a pragmatizmu pri postupinskej rabovačke, nechali nenásytnému ruskému vlkovi ako súčasť Ukrajiny, ešte aj po Trianone ťažko vypapulované uhorské dedičstvo, vtedy ešte s takmer nedotknutou prírodou, pralesmi a poloninami rusnákych Karpát. Tam, kde si Olbracht vysníval príbeh Nikolu Šuhaja a Goleta v údolí, kde Komárek zbieral impresie pre svoj Jägerlatein v huculskom slohu (cf. Lovy v Karpatech) a tiež či predovšetkým mladý Zlatník zbieral skúsenosti z virgin forests pre svoje neskoršie Sväté pismo lesníckej typológie (cf. Lesné typy Slovenska). Stačilo púhych 60 rokov, aby najprv údajne pre nemcov vyťažili Maďari polovicu pralesov (cf. Stužice) po viedenskej arbitráži, potom ešte polstoročie sa turecky hospodáril s ropo- a plynovodmi a vôbec. Neradno do dnešných Polonín sa púšťať s veľkými očakávaniami.

Podaktorí z nás počas XX. storočia prežili možno ešte posledné dni CK monarchie, určite prvú Československú republiku, Slovenský štát, Košický

vládný program, Víťazný február, budovanie socializmu, RVHP a Varšavský pakt, Veľkú rabovačku za mečiarizmu a včul ešte kočneriádu s kajetánom – ľavou zadnou zvládneme aj Covid-19.

algd

* * *

Začiatok konca školského vzdelávania u nás a v západnej civilizácii?

„Priemerný učiteľ rozpráva. Dobrý učiteľ vysvetľuje. Výborný učiteľ ukazuje. Najlepší učiteľ inšpiruje.“

Charles Farrar Browne

Prešlo už pár rokov, čo v bulletine SZS publikoval svoje dva príspevky kolega „chrobáčkar“, zoológ a vysokoškolský pedagóg Valerián Franc, v ktorých sa hlboko zamyslel nad kvalitou vzdelávania (najmä prírodovedných a biologických disciplín) na našich školách, nad úrovňou vedomostí dnešnej populácie o prírode a nad hrozbou postupného zániku zoológie (Bulletin SZS 3/2013, pp. 31–38 a 2/2014, pp. 1–5)¹. Aj keď by asi mainstreamové médiá označili jeho názory za konšpirácie (a najlepšie je ich úplne ignorovať, veď je demokracia, tak nech si píše, čo chce), pre mňa boli od začiatku veľmi inšpiratívne a plne som sa s nimi stotožnil. Zvažoval som, že na tieto články budem reagovať tiež nejakým príspevkom, nikdy som sa však k tomu „nedokopal“, s výnimkou mojich prejavov k otvorení kongresov Zoológia 2012 a Zoológia 2018 (publikované v plnom znení v zborníkoch z týchto podujatí). Situácia, ktorú sme (našťastie) prežili v uplynulých troch mesiacoch a z ktorej sa len pomaly spamätávame, ma však už nenechala ľahostajným, a tak som sa rozhodol vyjadriť svoj postoj k výučbe a jej kvalite a tiež k tomu, kam to všetko speje.

Takmer tri mesiace bola celá naša spoločnosť svedkom toho, ako sa zo dňa na deň preniesla klasická forma výučby na základných, stredných a vysokých školách z tried, posluchární, laboratórií, prírody / terénu do našich (bezpečných) obydľí pred monitory počítačov². Bola označená ako bezkontaktná alebo on-line, bez fyzického kontaktu medzi žiakom a pedagógom. Okrem

¹ Mimočodom, odporúčam všetkým záujemcom, aby si opäť tieto príspevky prečítali, pretože si myslím, že budú prekvapení, ako sú stále aktuálne.

² V našej rodine sme protestne na túto „hru“ nepristúpili a do on-line výučby sme našu dcéru, prváčku na ZDŠ, neprihlásili. Využívali sme len mailovú komunikáciu s pani učiteľkou.

toho sa v mnohých rodinách stali nedobrovoľne učiteľmi rodičia. Ale sú na to všetci rodičia kompetentní? Nie je to ďalšia forma degradácie učiteľského stavu?³

Kontaktné, klasické vyučovanie sa už pomaly postupne obnovuje, ale je potrebné mať na pamäti, že len pre niektoré vekové skupiny žiakov a len pre dobrovoľníkov.⁴ Z médií sa na nás valia informácie, ako sa bezkontaktná, on-line, výučba osvedčila, aké dosiahla úžasné výsledky⁵ a ako nás kríza donútila pripraviť sa na on-line vyučovanie v budúcnosti. Z medializovaných postojov spoločnosti k bezkontaktnéj forme vyučovania a štúdia som nadobudol dojem, že spoločnosť (vrátane veľkej časti študentov) sa začína na bezkontaktnú formu štúdia pozeráť ako na niečo, čo je takmer rovnocenné prezenčnej forme štúdia a plnohodnotne ju môže nahradiť, a to nie len vrátane samotnej výučby, ale aj priebežného skúšania, konečného skúšania a absolvovania predmetov. Som však presvedčený, že je to hlboký omyl! Možno pri niektorých predmetoch by tieto formy naozaj mohli byť viac-menej rovnocenné (hoci o tom pochybujem), ale pri mnohých je prezenčná forma štúdia nenahraditeľná! Týka sa to napríklad aj mnou zabezpečovaných zoológických predmetov (prácu so zoológickým materiálom nie je možné realizovať inak, než prácou s ním v škole, kde sú na to vytvorené všetky podmienky a terénnu exkurziu nie je možné realizovať inak, než v prírode). No týka sa to napríklad aj môjho ďalšieho predmetu – Vybrané kapitoly zo všeobecnej ekológie, ktorý má síce v princípe teoretický charakter, ale spoločné stretávanie sa v rámci skupiny študentov, ktorí tento predmet majú zapísaný, vzájomné diskusie, účasť a osobné stretnutie študentov s pozvanými hosťami (erudovanými v preberanej téme), spoločné sledovanie motivačných filmov a upevňovanie sociálnych vzťahov v rámci bežnej výučby predmetu, ale aj po jej skončení na neoficiálnom pokračovaní v nemenovanej krčme pri dobrom pive⁶, nie je možné bezkontaktnou formou výučby nahradiť.

To isté sa vzťahuje na skúšanie, ktoré nie je možné realizovať bezkontaktnou formou tak, aby bolo

³ Analogickej degradácie sme svedkami aj v prípade ekológie, ktorá je nie len laickou, ale dokonca aj odbornou (sic!) verejnosťou vnímaná všelijako, len nie ako samostatná biologická vedná disciplína.

⁴ Som svedkom toho, že viacero rodičov nedá svoje deti do škôl nie preto, že by sa báli nejakej nákazy, ale preto, že: „Na čo im to bude? Veď nech si užívajú...“. To vystihuje laxný postoj rodičov k vzdelaniu a učiteľom, ktorí prenesú na svoje deti, a zároveň to poukazuje na krízu hodnôt dnešnej spoločnosti (cf. Franc, 2014, p. 2).

⁵ Nechápe, na čom sú tieto tvrdenia založené, pretože neviem o žiadnej štúdiu, ktorá by zhodnotila a porovnala vedomostnú úroveň žiakov vyučovaných v minulých rokoch klasicky, kontaktné a edukovaných dnes bezkontaktné.

⁶ Účastníci kongresu Zoológia 2018, ktorí boli na pivnom posedení v prvý deň kongresu, vedľa posúdiť.

hodnotenie študenta skutočne objektívne. Realnosť objektívneho hodnotenia bezkontaktnou formou skúšania mi nenahovorí nikto z našej spoločnosti, v ktorej sa aj na „najvyšších“ („smotánkových“) spoločenských priečkach a v politických funkciách objavujú „celebrity“ a ľudia, u ktorých sú pochybnosti o nadobudnutí ich akademických titulov, či už z podozrenia z plagiátorstva alebo absolvovania štúdia za nevyjasnených a neštandardných podmienok.

Prácu a skúsenosti v teréne nenahradí žiaden internet, on-line systém výučby alebo virtuálne laboratórium. Hore ukážka preosievacej metódy na terénnych cvičeniach zo zoológie bezstavovcov. Dolu spracovanie materiálu drobných zemných cicavcov na terénnych cvičeniach zo zoológie stavovcov (foto V. Kubovčík).

V spoločnosti tiež rezonuje rozčarovanie nad tým, že v 21. storočí majú problém školy (od základných až po vysoké) zabezpečiť plnohodnotnú výučbu bezkontaktnou formou, pomocou počítačov, internetu, príslušného programového vybavenia a pod. Nevidím však žiaden

dôvod očakávať pripravenosť učiteľov, škôl a aj samotných žiakov (!) na zabezpečovanie vzdelávania bezkontaktnou formou, ktorá sa realizuje za mimoriadnej situácie, ktorá sa v spoločnosti vyskytuje raz na niekoľko desaťročí: tá súčasná nemá obdobu od ukončenia 2. svetovej vojny a stretol som sa aj s názorom, že predstavuje najväčšiu krízu v Európe dokonca za posledných sto rokov (možno skôr v našich hlavách, než reálne). To znamená, že sa podobná kríza týka priemerne každej tretej až štvrtej generácie učiteľov! Prečo by sme teda na takýto scenár mali byť pripravení? Bezkontaktná forma výučby je len jedným z viacerých prostriedkov vzdelávania, ale nie jeho cieľom! Myslím si, že ak niekto tvrdí opak, buď nevykonáva svoju pedagogickú prácu kvalitne alebo z nejakého dôvodu klame. Preto vnímam rozčarovanie spoločnosti nad „malou“ pripravenosťou škôl, učiteľov a žiakov na bezkontaktnú výučbu ako neodôvodnenú, veď ak je táto kríza taká zriedkavá, potom nemá význam, aby sme boli vždy a všetci na bezkontaktnú formu výučby pripravení. Alebo má niekto informácie, ktoré nám – plebsu – chýbajú?!

Aj neformálne upevňovanie osobných sociálnych vzťahov medzi študentami a pedagógmi by podľa mňa malo byť bežnou súčasťou výchovno-vzdelávacieho procesu na školách (v prípade ilustračného obrázka samozrejme vysokých). Učiteľ môže lepšie pochopiť potreby a názory študentov a študent získava k učiteľovi väčšiu dôveru (ktorá ho zaväzuje a vedie k zvyšovaniu výkonov) a stáva sa mu kolegom.

Zároveň v tomto období vnímam enormnú snahu rôznych softwarových a iných firiem a spoločností o tvorbu najrôznejších aplikácií a ďalších prostriedkov s tým súvisiacich, umožňujúcich sociálny (ak sa to dá tak nazvať) kontakt medzi ľuďmi realizovať len na diaľku, bez potreby osobného kontaktu. Dôvody na to mi napadajú dva: buď oportunisticky využívajú aktuálnu

situáciu na zvýšenie svojich ekonomických ziskov (čo je samo o sebe asi relatívne neškodné) alebo – a toho sa obávam – je to príprava celej našej spoločnosti na skutočnosť, že sa podobné krízy odteraz stanú bežnou súčasťou našej existencie. Túto druhú možnosť sa radšej ani nesnažím domyslieť do dôsledkov, pretože sa jej hrozím. Od toho je už len krôčik k tomu, aby sa začalo občanom podsúvať, že školy a školské vzdelávanie v dnešnej podobe (myslené v najširšom zmysle slova) je už vlastne zastaralé (veď všetko je predsa „na webe“) a aj zbytočné, stráca svoje opodstatnenie a treba ho nahradiť vzdelávaním bezkontaktným. Koľko by sme tým tiež ušetrili finančných prostriedkov, atď. Prvé volania o potrebe novej školskej reformy v súvislosti s touto situáciou sa už objavili! Učivo sa už oficiálne redukuje (zase! – na problém redukcie učiva upozorňuje vo vyššie spomínanom článku aj Franc, 2014, p. 2). Zatiaľ sa myslí najmä na základné školy, ale prečo nevyužiť príležitosť, ktorú nám poskytuje „korona kríza“ a nereformovať v záujme „zvýšenia kvality“ vzdelávania aj vyššie stupne vzdelávania. Pritom za posledných 30 rokov bolo urobených viacero pokusov o reformu v školstve, ktorých výsledkom však bol zakaždým len úpadok vedomostnej úrovne študentov a absolventov štúdiá. Boli to neúspešné experimenty, to však niekomu asi vyhovuje: stádo nevzdelaných a nerozmýšľajúcich oviec sa ľahko ovláda, najmä ak im ešte dáme náhubky. Spoločnosť sa dostala do paradoxnej situácie: čím máme modernejšie formy a prostriedky vzdelávania, tým sú žiaci/študenti – slušne povedané – menej vzdelaní (môžem to jednoznačne potvrdiť z vlastnej praxe, ktorá mi umožňuje porovnať vedomostnú úroveň a pripravenosť študentov z pred 20 rokov a dnes). Mimochodom, analogická situácia je aj v zdravotníctve: čím máme vyspelejšie zdravotníctvo a farmaceutický priemysel, tým viac ľudí je chorých. Je to normálne?

Zazneli už aj prvé úvahy o tom, že by výučba v budúcnosti prebiehala len on-line a centralizovane: z ktoréhokoľvek miesta na svete by svetové kapacity vo svojom odbore mohli na diaľku vyučovať naraz tisíce až milióny študentov a to nespochybniteľnú pravdu, ktorú uznajú za vhodnú. Tak by sa takmer všetky školy a ich zamestnanci stali zo dňa na deň úplne zbytočnými. V prípade pozitívneho naladenia spoločnosti sa to s dnešnými materiálno-technickými prostriedkami môže odohrať v priebehu rokov, dokonca mesiacov – ak sa to už vlastne neodohralo teraz!

V masovokomunikačných médiách som doteraz nezaznamenal žiadne mediálne vystúpenie, v ktorom by bolo jasne a jednoznačne konštatované, že bezkontaktná forma výučby je len improvizáciou a veľmi slabou, neplnohodnotnou náhradou bežnej kontaktnej formy

výučby a že je potrebné sa k nej vrátiť čo najskôr, hneď ako to situácia čo len trochu dovolí. Naopak ľudia s opačným názorom dostávajú v mainstreamových médiách dostatok priestoru na prezentáciu svojho nadšenia z on-line výučby. Štúdiá vedeckého tímu Vinera et al. (Lancet Child Adolesc Health 2020) spochybňuje očakávaný význam uzatvorenia škôl v súvislosti so snahou o spomalenie šírenia pandémie a upozorňuje na závažné negatíva, ktoré sú s uzavretím škôl spojené a majú závažnejšie spoločenské dopady, ako samotné ochorenie.

Domnievam sa, že v týchto dňoch je mimoriadne dôležité upovedomiť širokú verejnosť, že kontaktná forma výučby na školách je nenahraditeľná a spoločensky nevyhnutná – toto je hlavné posolstvo môjho príspevku. Bezkontaktná výučba a skúšanie študentov nemôže plnohodnotne nahradiť prezenčnú formu výučby a je len núdzovým a – priznajme si to otvorene – veľmi chabým riešením v tejto situácii! Učiteľ nie je len sprostredkovateľ nejakej informácie, ktorú si má študent osvojiť (v lepšom prípade) alebo si ju má vedieť vyhľadať na webe (v tom horšom prípade), ale učiteľ so študentom aj interaguje neverbálne (gestikuláciou, mimikou) a mal by ho nadchnúť a motivovať pre ďalšie odhaľovanie tajomstiev sveta; inými slovami povedané, mal by im ísť osobným príkladom. Vzdelávanie a výchova sa nemôžu formalizovať; odporovalo by to Komenského zásadám a stratili by (pôvodný) žiadaný zmysel. Nemali by sme na to zabúdať. Preto je nevyhnutné prezenčnú formu výučby v plnom rozsahu čím skôr obnoviť.

Trúfam si povedať, že môj názor nie je ani zďaleka ojedinelý, no viacerí školskí pracovníci sa ho jednoducho boja vyjadriť. Veď dnes každý, kto nesúhlasí s názorom „mainstreamu“ je prinajmenšom konšpirátor, extrémista, spiatočník, bolševik alebo ľudská hyena.

So svojim názorom na bezkontaktnú výučbu a skúšanie som pred pár týždňami oboznámil aj študentov, ktorých som sa pokúšal v tomto semestri vyučovať. Dostal som niekoľko spontánnych reakcií, výlučne pozitívnych a aj s novými postrehmi, ktoré mne nenapadli. Bolo to pre mňa poučné čítanie. Bolo z nich zrejme, že na našej univerzite sa nájde ešte pár študentov, ktorí nemajú záujem absolvovať štúdium za každú cenu, bezkontaktná výučba ich neuspokojuje, ale očakávajú od nás učiteľov kvalitu (kontaktnú výučbu, objektívne skúšanie, aj keď niekedy je určite veľmi náročné a nie vždy sa im podarí na skúške vyhovieť na prvýkrát). Toto ma naplňa optimizmom a myslím si, že môžete byť hrdí na to, že takýchto študentov ešte stále máte! Len je ich málo a postupne ubúdajú. Pevne verím, že sa čoskoro všetci pedagógovia budú môcť vrátiť

k plnohodnotnej práci v priamom kontakte so študentami a v priestoroch našich škôl a odovzdávať im nielen vedomosti, ale najmä úžasnú motiváciu vzdelávať sa a skúmať krásny svet okolo nás!

Vynasnažím sa svojich študentov inšpirovať...

Vladimír Kubovčík
Katedra biológie a všeobecnej ekológie
Fakulta ekológie a environmentalistiky
Technická univerzita vo Zvolene
e-mail: kubovcik@tuzvo.sk

Takáto atmosféra sa dá zažiť iba v reálnom svete...

* * *

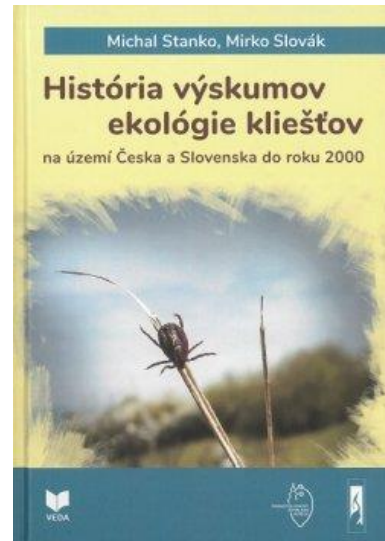
Predstavujeme nové publikácie

História výskumov ekológie kliešťov na území Česka a Slovenska do roku 2000

Autormi vedeckej monografie sú doc. RNDr. Michal Stanko, DrSc. a RNDr. Mirko Slovák, CSc. Monografiu vydala VEDA, vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied v roku 2019. Publikácia má 544 strán spolu s obsiahlejším výberom najdôležitejších faktov v anglickom jazyku (s. 451–523). Doplnená je registrom odborných taxónov a registrom autorov.

Publikácia je veľmi zaujímavá a aktuálna s ohľadom na význam kliešťov ako vektorov závažných vírusov a bakteriálnych patogénov. Monografia naberá na význame a dôležitosti, nakoľko kliešte sú prenášačmi pôvodcov ochorení nielen zvierat, ale aj ľudí. Z viac ako 930 druhov sa na Slovensku vyskytuje 22 druhov patriacich do 2 čeľadí (Argasidae a Ixodidae). Práca poskytuje chronologický prehľad výskumov ekológie kliešťov od roku 1794 do roku 2000. Dôsledne sú

opísané kľúčové publikácie, ktoré pojednávajú o problematike kliešťov z rôznych aspektov, napr. faunistického, ale hlavne parazitologického a epidemiologického. Uvádzané sú publikácie, ktoré riešia praktické otázky ochrany hospodárskych zvierat pred kliešťami a ochoreniami, ktoré sa prostredníctvom nich šíria. Autori rozoberajú publikácie vymedzujúce napríklad aj jednotlivé ohniská kliešťovej encefalitídy. Najväčšia pozornosť je venovaná rozboru publikácií od roku 1950 do roku 2000 (s. 18–375).

Autori veľmi vhodne a komplexne vymedzili najvýznamnejšie okruhy výskumných prác o kliešťoch, sumarizovali metódy zberu kliešťov, vývinové cykly a prežívanie kliešťov v prírode. Opísali publikácie na základe hlavných skupín hostiteľov kliešťov – osobitne výskumné práce skupín plazov, vtákov, hmyzožravcov, netopierov, hlodavcov a domácich hospodárskych zvierat ako hostiteľov tohto významného radu pavúkovcov (Arachnida). Osobitnú pozornosť venovali druhu *Ixodes ricinus* a jeho vertikálnemu rozšíreniu v Čechách a na Slovensku. Oceňujúce je spracovanie literárnych zdrojov na základe výskytu kliešťov v mestách, ako aj výskytu nepôvodných druhov kliešťov (napr. druhy *Hyalomma marginatum*, *Rhipicephalus sanguineus*). Autori tiež uvádzajú publikácie a informácie o parazitoidoch a predátoroch kliešťov. Posledné tri kapitoly sa venujú úlohe kliešťov ako rezervoárov a vektorov vírusov a bakteriálnych patogénov a využitiu insekticídov, akaricídov a repelentov v boji proti kliešťom.

Táto vedecká monografia by nemala chýbať v knižnici žiadneho prírodovedného pracoviska, ako aj

v osobnej knižnici každého špecialistu na štúdium parazitologicko-hostiteľských vzťahov. Publikácia predstavuje akarologický lexikón slovenskej vedy so špecializáciou na kliešte Slovenska.

Ivan Baláž
Katedra ekológie a environmentalistiky
Fakulta prírodných vied
Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
e-mail: ibalaz@ukf.sk

* * *

„Zoológia 2020“

Všetkých záujemcov o zoológiu si dovoľujeme pozvať na kongres Zoológia 2020, ktorý sa uskutoční v dňoch 19. a 20. novembra 2020 v priestoroch Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach. Prihlasovanie na kongres bude spustené v priebehu júla 2020. Všetky detailné a aktuálne informácie bude možné nájsť na internetovej stránke:

www.szs.sav.sk

predsedníctvo SZS

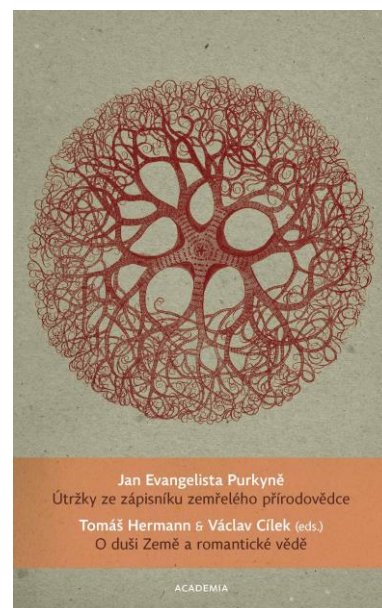
* * *

Nová zoologická literatúra

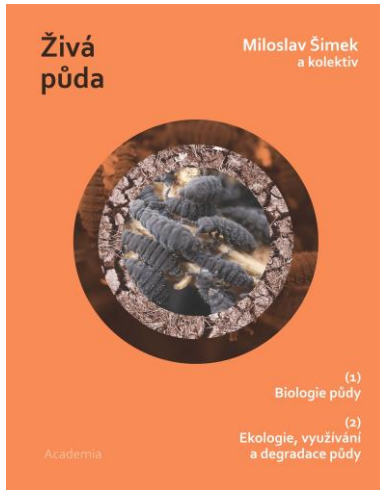
Na knižnom trhu sa objavilo niekoľko nových publikácií, ktoré by pre mnohých z vás mohli byť zaujímavé.

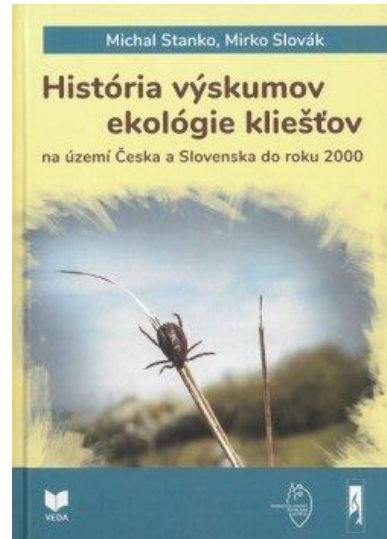
MORAVEC, J. (2019): Obojživelníci a plazi České republiky. Academia, Praha, 464 pp.

PURKYNĚ, J. E. (2019): Útržky ze zápisníku zemřelého přírodovědce. Academia, Praha, 320 pp.

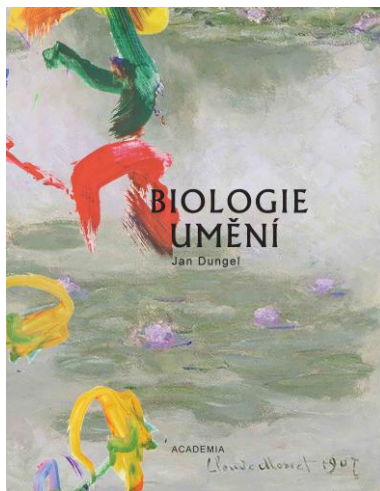

ŠIMEK, M. a kol. (2019): Živá půda. Academia, Praha, 796 pp.

STANKO, M.; SLOVÁK, M. (2020): História výskumov ekológie kliešťov na území Česka a Slovenska do roku 2000. Veda, Bratislava, 544 pp.

* * *

DUNGEL, J. (2020): Biologie umění. Academia, Praha, 272 pp.

Exkurzia Biotopy Európy

Dunajská delta

Najväčšia (5000 km²) a najvýznamnejšia mokraď Európy, biosférická rezervácia UNESCO. 130 km pádlovania vo fascinujúcom labyrinte ramien, kanálov, jazier, lužných lesov. Pešie exkurzie na ostrovy s piesočnými dunami, slaniskami a tvrdými luhmi. Kŕkanie žiab, bzukot komárov, divé kone, zavýjanie šakalov a nespočetné krdle vodného vtáctva. Jedinečné miesto, kde uvidíme biotopy spojené s nivami veľkých európskych riek v takmer pôvodnom stave. Určené pre priaznivcov aktívnych terénnych exkurzií, milovníkov pohybu, vody a pobytu v divej prírode.

Program

Program je pripravený tak, aby ste sa počas exkurzie oboznámili s reprezentatívnou vzorkou biotopov Dunajskej delty, ich faunou a flórou, miestnou kultúrou a na záver si oddýchli pri Čiernom mori.

Počas exkurzie zažijeme dlhý presun vlakom na trase Bratislava-Bukurešť-Tulcea a späť. Na člnoch prepádlujeme 130 km po dunajských ramenách a jazerách. Pri tom sa dosýta vykúpeme, zaplávame si a hlavne zblízka spoznáme prírodu, ktorá nás obklopuje a procesy, ktoré ju formujú. Po ceste navštívime dediny kde sa zastavil čas, peši sa prejdeme po pieskových dunách, slaniskách a lesoch ostrova Letea, zašnorchlujeme v jazerách a ramenách, aby sme spoznali krásy podvodného sveta. Na záver nás čakajú 2 dni oddychu pri Čiernom mori v Suline.

Termín

18. – 31.7. 2020

(pozn.: Uskutočnenie exkurzie bude závisieť od aktuálnej epidemiologickej situácie a režime cestovania)

Cena 430,- Eur

Cena zahŕňa dopravu vlakom na trase Bratislava Tulcea a späť, miestenky, lehátka v nočných vlakoch cestou tam a späť, cestu loďou zo Suliny do Tulcei, dopravu na traktore a konských povozoch na Letei, 1x ubytovanie v penzióne v Tulcei, 2x ubytovanie v penzióne v Suline, 2x ubytovanie v kempu v Periprave, povolenia na splav a pobyt v delte.

Bližšie informácie u Tomáša Derku, Katedra ekológie PríF UK Bratislava, miestnosť B2-409, mail: derka@fns.uniba.sk, tel. 02/602 96 420, mob.: 0908 279 486

Prihláška za člena
Slovenskej zooloickej spoločnosti

Meno:	Priezvisko, titul:
Dátum narodenia:	Miesto narodenia:
Kontaktná adresa	
Názov inštitúcie:	
Ulica, č.:	telefón:
Mesto:	fax:
Okres:	
PSČ:	e-mail:
Môj záujem sa sústreďuje na oblasti (označte):	
entomológia	☐
iné bezstavovce	☐
ichtyológia	☐
batrachológia	☐
herpetológia	☐
ornitológia	☐
mammaliológia	☐
ochrana fauny	☐
etológia	☐
Dátum:	
Podpis:	

Členský príspevok vo výške 10,- Eur na 1 rok zaslite na účet SZS číslo IBAN: SK73 8330 0000 0022 0137 6337, BIC: FIOZSKBAXXX, FioBanka, a.s. Prihlášku po vyplnení pošlite, prosím, na poštovú alebo e-mailovú adresu predsedu SZS:

Vladimír Kubovčík, predseda SZS
Fakulta ekológie a environmentalistiky
Technická univerzita vo Zvolene
T. G. Masaryka 20117/24
960 53 Zvolen
✉ kubovcik@tuzvo.sk

* * *

Prihláška za člena
Slovenskej zooloickej spoločnosti

Meno:	Priezvisko, titul:
Dátum narodenia:	Miesto narodenia:
Kontaktná adresa	
Názov inštitúcie:	
Ulica, č.:	telefón:
Mesto:	fax:
Okres:	
PSČ:	e-mail:
Môj záujem sa sústreďuje na oblasti (označte):	
entomológia	☐
iné bezstavovce	☐
ichtyológia	☐
batrachológia	☐
herpetológia	☐
ornitológia	☐
mammaliológia	☐
ochrana fauny	☐
etológia	☐
Dátum:	
Podpis:	

Členský príspevok vo výške 10,- Eur na 1 rok zaslite na účet SZS číslo IBAN: SK73 8330 0000 0022 0137 6337, BIC: FIOZSKBAXXX, FioBanka, a.s. Prihlášku po vyplnení pošlite, prosím, na poštovú alebo e-mailovú adresu predsedu SZS:

Vladimír Kubovčík, predseda SZS
Fakulta ekológie a environmentalistiky
Technická univerzita vo Zvolene
T. G. Masaryka 20117/24
960 53 Zvolen
✉ kubovcik@tuzvo.sk

* * *

Názov časopisu	Bulletin Slovenskej zoolologickej spoločnosti pri SAV ISSN 1339-178X
Ročník a číslo	ročník 9., číslo 2/2020 (prvé číslo vyšlo 16. marca 2012)
Vydáva	© Slovenská zoológická spoločnosť pri SAV
Sídlo vydavateľa	Slovenská zoológická spoločnosť pri SAV Prírodovedecká fakulta UK v Bratislave Mlynská dolina, Ilkovičova 6 842 15 Bratislava 4 – Karlová Ves
Redakcia	Vladimír Kubovčík , predseda redakčnej rady Fakulta ekológie a environmentalistiky Technická univerzita vo Zvolene T. G. Masaryka 2114/27 960 01 Zvolen tel.: 045-5206 605 e-mail: kubovcik@tuzvo.sk Michal Ambros , člen redakčnej rady, michal.ambros@sopsr.sk Ivan Baláž , člen redakčnej rady, ibalaz@msnet.ukf.sk Jakub Fedorčák , člen redakčnej rady, jakub.fedorcak@unipo.sk Peter Manko , člen redakčnej rady, peter.manko@unipo.sk Jozef Oboňa , člen redakčnej rady, jozef.obona@unipo.sk Ladislav Pekárik , člen redakčnej rady, ladislav.pekarik@savba.sk Slavomír Stašiov , člen redakčnej rady, stasiov@tuzvo.sk
Periodicita	občasník , vychádza podľa potreby a aktuálnej situácie v zoológii na Slovensku, cca 2 až 4-krát ročne
Dostupné na internetovej stránke	www.szs.sav.sk